លោកនីតិបករណ៍

ព្រះអុក-ជា

វជិរញ្ញាណាភយវង្ស

ទិប្បតុ ជិនសាសនំ

រាជធានីចតុមុខភ្នំពេញ

អំណោយពីលោក ខៀវ ឃុនសិរីវង្ស ដល់ក្រុមការងារ
សម្រាប់ដំកល់ទុកក្នុង eLibrary of Cambodia

លោកនិតិបករណ៍

ព្រះ អ៊ុក-ជា
វជិរញ្ញាណាភយវង្ស
អតីតក្រុមជំនុំព្រះត្រៃបិដក ក្រសួងពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ
ក្រុងភ្នំពេញ
រៀបរៀងតាមរបៀប
លោកអ្នកឧកញ៉ាសុត្តន្តប្រីជាឥន្ទ

បោះពុម្ពលើកទីពីរ
ព.ស. ២៤៩៦ គ.ស. ១៩៥៣
ក្រុងភ្នំពេញ

លោកនីតិបករណ

នមត្ថុរតនត្តយស្ស

លោកនីតឹ បវក្ខាមិ នានាសត្ថសមុទ្ធតំ
មាគធេនេវ សង្ខេបំ[១] វន្ទិត្វា រតនត្តយំ ។

នីតិ លោកេ បុរិសស្ស សារោ
មាតាបិតា អាចរិយោ ច មិត្តោ
តស្មា ហិ នីតឹ បុរិសោ វិជញ្ញា
ញាណី មហា ហោតិ ពហុស្សុតោ ច ។

(ប្រែថា) ខ្ញុំព្រះករុណាទំនុកញ្ញា សុត្តន្តប្រែជាឥន្ទុបណ្ឌិត
សូមប្រែគម្ពីរលោកនីតិ វិចិត្រដោយពចន៍ពាក្យកាព្យ ។
តាមពាក្យបុរាណាចារ្យចែង លោកតែងឆន្ទបាទបទបទ្យ
ប្រាំបី ១ គូរគូក បួនបាទមួយគាថាដោយនិយម ។
សេចក្ដីថាខ្ញុំព្រះករុណា វន្ទិត្វាទនកាយថ្វាយបង្គំ
ប្រជុំរត្នត្រ័យថ្លៃឧត្ដម ស្រេចខ្ញុំសូមពោលក្បួនលោកនីតិ ។

១- បោរាណពោត្ថកេ "សង្ខេបេត, ពិ វិស្សុតំ" ។

គឺអ្នកប្រាជ្ញលោកនាំចាកគម្ពីរ ផ្សេងៗ តាមចំណែកប្រសិទ្ធិ
ជាពាក្យមគធបាលីពិត វិចិត្រសំរេចបែបបទ្ទី ១ ។
នីតិសាស្ត្រនេះជាខ្លឹមសារ ទុកជាករពារដែនប្រុសស្រី
ជាម៉ែជាឪមិត្រភក្តិ បុរសក្នុងលោកក៏គួរស្វាធ្យាយ ។
តស្មាហេតុនោះប្រុសឯណា កបញ្ញាណបញ្ញាអភិប្រាយ
បានរៀនលោកនីតិទុកក្នុងកាយ ប្រុសនោះខ្ពុរខ្ចាយនាមបណ្ឌិត ។
កបញ្ញាណបញ្ញាក្លាហេតុ ជាពហុស្សុតប្រាជ្ញព្រោកពិត
គតិលោកគតិធម៌លោកវិចិត្រ មានក្នុងលោកនីតិច្បាប់នេះហោង ។

ចប់ទម្ស្ការបរិបូណ៌

បណ្ឌិតកណ្ឌទី ១

(១) អលសស្ស កុតោ សិប្បំ អសិប្បស្ស កុតោ ធនំ
អធនស្ស កុតោ មិត្តំ អមិត្តស្ស កុតោ សុខំ
អសុខស្ស កុតោ បុញ្ញំ អបុញ្ញស្ស កុតា សិរី(១)ៗ

១ សិល្បសាស្ត្រមានពីណាដល់អ្នកខ្ជិល ទ្រព្យធនបានពីណាអ្នកឥតសិល្ប មិត្រឯណាមានអ្នកបន្ទូលឥតធនធាន សុខឯណាមានដល់

១– លោកណាតោត្ថកេ “ មិត្តំ ” ត្តិ ខាយ៉ះ ។

អ្នកប្រាសម៉ែត្រ បុត្រាទ័ឯណា មានដល់អ្នកឥតកក្រ្ត សិរីមោក្ខយោគកែ
ព្រះនិព្វាន មានពីណាដល់អ្នកគ្មានបុណ្យកុសាន៍ ។

ដ ជាតិកំពីល ផឹកស្រាស្រីឯណា ហាន ផឹកស្រាស្រីខាតទ្រព្យសម្បត្តិ
អន្តរធាន សម្បត្តិគ្មានញាតិមិត្រឥតមកវល់ ឥតមិត្រត្រេកមេត្រី
ក៏សុខគ្មាន ឥតសុខសាន្តគ្មានបុណ្យគ្មានកុសល ឥតបុណ្យយោគសិរី-
មោក្ខទៅមិនដល់ ចុះក្នុងកលកាមភពផុបជាប់ហោង ។

(២) សិប្បសមំ ធនំ នត្ថិ សិប្បំ ចោរា ន គណ្ហន្តិ
ឥធ លោកេ សិប្បំ មិត្តំ បរលោកេ សុខាវហំ ។

៧ មានទ្រព្យមិនស្មើបានវិជ្ជា វិជ្ជាចោរលួចយកមិនបាន
វិជ្ជាទុកជាមិត្រសន្តាន ក្បួនក្នុងឥធលោកយោគបរលោក ។

(៣) អប្បំ ឆាតិមញ្ញេយ្យ បត្តេសុ តំ និដ្ឋាបេយ្យ
វិម្មុក្ខទកពិន្ទុ[១] បិវេន បរិបូរតិ ។

១ បោរាណបោត្ថកេ "វម្មិកេ ឧទកពិន្ទុ,តិ បាឋោ អាគតោ ។

៧- កុំមើលងាយថាបញ្ញាតិច   រៀនទៅក្រែងក្លាយមិនបំរើន
សូម្បីមួយបញ្ញាបើច្រើន   យូរទៅគង់នឹងពេញហឫទ័យ ។
ដូចក្អមដំកល់លើដំបូក   ភ្លៀងធ្លាក់ៗតាមចិន្ត្រ័យ
ដំណក់តក់ៗតែរាល់ថ្ងៃ   អស់ស្ម័យយូរទៅគង់ពេញបាន ។

(៤) ខុទ្ទាតិនាតិមញ្ញេយ្យ   វិជ្ជា សិប្បមថវា(១)
ឯកំ បិ បរិយោទាតំ   ជីវិតកប្បការណំ ។

៧ កុំមើលងាយមនុស្សសិល្បសាស្ត្រា   គិតថាតិចតួចក្រែងមិនស្រេច
វិជ្ជាមួយមែនបើមិនភ្លេច   គង់នឹងសម្រេចប្រយោជន៍បាន ។
ទោះមួយទោះពីរឲ្យតែស្ទាត់   ប្រែកប្រែកជម្រកចំណាន
ជាហេតុចិញ្ចឹមជីវិតបាន   សន្តានជួលពឹងពុំនឹងអើយ ។

(៥) សេលេសេលេ ន មណិកំ   គជេគជេ ន មុត្តកំ(២)
វនេ វនេ ន ចន្ទនំ   ឋានេ ឋានេ ន បណ្ឌិតំ ។

៨ កែវមណីមិនមានសព្វថ្មភ្នំ   គជៈមុក្តមិនមានសព្វដំរីជ័យ
ជាតិខ្លឹមចន្ទន៍មិនមានកើតសព្វព្រៃ   ប្រាជ្ញប្រពៃមិនមានកើតសព្វស្ថាន ។

(៦) បណ្ឌិតោ សុតសម្បន្នោ   យត្ថ អត្ថិ បេ សុតោ

---

១ គត្ថ វិជ្ជា សិប្បំវាមហាគិ ទិស្សតិ ។ ២ មុត្តិកា,ត្តិ យេភុយ្យេន ទិស្សតិ ។

មហុស្សហោន ធំ បាន់ គន្ធព្វេ(១) សុតេសិតា ។

៧ បើគ្មានមាននរណាប្រាជ្ញច្បាស់ គប់សូត្រសិល្បសាស្ត្រគន់ទីណា
អ្នកស្វែងរៀនសូត្រៈសម្រាប់ ហៅត្រាចូលទៅទីនោះហោង ។

(៧) សិនេ សិប្បំ សិនេ ធនំ សិនេ បព្វតមារុឃំ
សិនេ កាមស្ស កោធស្ស សិនេ បញ្ច គុណេ គមេ ។

៧ រៀនសិល្បសាស្ត្រកុំទន់បណ្ដោយញាប់ ស្វែងទ្រព្យសន្សំកុំខ្ជិលខ្ជាន់
ឡើងភ្នំសន្សឹមកុំប្រញាប់ សេពកាមតាមកម្លាំងតិចៗក៏ ។
ខឹងហោះតិចៗកុំឲ្យស៊ុំ កាមគុណទាំង៥ ជាហេតុ
សម្រេចតិចៗហ្មើបតិចហោ គ្រោះសន្សឹមកុំបំភ្លេច ។

(៨) សុតិ សម្មុតិ សង្ខ្យា ច យោគា នីតិ វិសេសកា
គន្ធព្វា គណិកា ចេវ ធនុវេទា ច បូរណា
~~តិកិច្ឆា ឥតិហាសា ច ជោតិ មាយា ច ឆន្ទតិ~~(២)
ហេតុ មន្តា ច សទ្ទា ច សិប្បា អដ្ឋារស ឥមេ ។

៨ សិល្បសាស្ត្រទាំងឡាយ ១៨(៣) ក្នុងបាលីលោកចែកមាតិកា

១ គន្ធព្វេ ប៉ះ ពាវេះ ។ ២. កោរណាពោន្ទេ : សិប្បសាស្ត្រសកា គបេ,ឥៈបាហេ
វាគហោ ។

៣- សិល្បសាស្ត្រទាំង ១៩ នេះ ក្នុងទីនេះឃើញថា ១៩ ទៅវិញ: ១ សុតិ សេចក្ដីដឹងច្បាស់នូវសំឡេងរបស់សត្វទាំងឡាយមានសំឡេងស្រែកជាដើមថា សំឡេងយ៉ាងនេះល្អ យ៉ាងនេះមិនល្អ . ២ សម្មុតិ ដឹងច្បាស់នូវកំណើតរុក្ខជាតិដើមឈើជាដើម: ៣ សង្ខ្យា ដឹងនូវគម្ពីរលេខ: ៤ យោគោ ដឹងការធ្វើឧបាយការត្រៀមប្រែការ: ៥ នីតិ ដឹងនូវសិល្បសាស្ត្ររបស់ស្ដេច ៦ វិសេសិកា ដឹងនូវសេចក្ដីបរិបូណ៌ផ្លូវធ្វើឲ្យមានសិរីមង្គល: ៧ គណិកា ដឹងរាប់នក្សត្រឫក្សដឹងដំណើរផ្កាយ: ៨ - គន្ធព្វា ដឹងស្គាល់របៀបភ្លេង: ៩ តិកិច្ឆា ដឹងគម្ពីរពេទ្យ ; ១០ ធនុព្វេទា ដឹងសិល្បសាស្ត្របាញ់ធ្នូ ; ១១ បុរាណា ដឹងច្បាស់ថាទីនេះជាទីស្រុកចាស់ពីពេលចាស់ ; ១២ ឥតិហាសា ដឹងច្បាស់ពាក្យការដែលមុខទៅទិសនោះជាមង្គលជាដើម ; ១៣ ជោតិសា ដឹងច្បាស់នូវគម្ពីរព្យាករណ៍ គឺដឹងទាយថា មនុស្សកើតឆ្នាំនេះខែនេះ ឆ្នាំនេះល្អអាក្រក់: ១៤ មាយា ដឹងថាវត្ថុយ៉ាងនេះធ្វើការយ៉ាងនេះ មិនកើតបានក៏: ១៥ ហេតុ ដឹងច្បាស់នូវហេតុដែលកើតឡើង ដឹងផលដែលកើតឡើងពីហេតុ នោះ ; ១៦ មន្តា ដឹងច្បាស់នូវទីដែលនឹងបិទផ្លូវគោត្រើ ទីដែលពួកសត្វកុំកុដាស្រែបំការ ឲ្យបំពេញពល ; ១៧ យុទ្ធា ដឹងនូវពិធីចំបាំងសត្រូវ : ១៨ ចាសុណ្ណា ដឹងនូវគម្ពីរលោកវោហារ ; ១៩ ឆន្ទសា ដឹងច្បាស់នូវគម្ពីរដឹងបំពួនខ្មែរហេតុការដឹងពាក្យរលោក ធ្វើតាមបែបនេះ (បំណិត្តបញ្ញក) ។

សុគតិគឺព្រះមន្ទ្រស្លាប់កាសា
សម្បុគិតាព្រះជម្ពូសាស្រ្ត ៗ
សម្បិ្រគឺព្រះលេខបូកគុណហា
យោគាគឺព្រះការកាប់ចាំងផ្ទាក់
ទិតិគិចិតិឃកាកេប្រាណគ្គណ៍
ភេសសកាចាក់តាយដោគជ័យ ៗ
គន្ធព្វាព្រះភ្លេងប្រៀមឋីកសោក
គណិកាព្រះផ្លាត់ផោយព្រាមវៃ
ឥន្ទ្រកេងព្រះមន្ទ្រឥសិលប្រ៉ែស
បុរាណព្រះពៃលលកតា ៗ
គតិក្ខាព្រះពេចស្រេក្សាកោត
ឥតិហាសាយោគព្រះកាព្យ
ដោះគឺព្រះផ្តែវេចក្រ
សព្ទបាយាគឺយេះព្យាករណ៍ចិត ៗ
ធន្ទគិគឺព្រះធន្ទតិសាស្រ្ត
កេតុគឺប្រៀវគ្លាសត្វសត្វតាប់
បន្ទាគឺព្រះមន្ទ្របង្ហាប់
សទ្ទាគឺព្រះផ្លាប់ចិត្តអ្នកស្តាប់ ៗ
សព្វសាស្រ្តមិន១៨យោគ
បានតម្ររិតផលោកៗប្រដាប់
តែងតាំងខ្លួនឲ្យអ្នកផងគ្រាប់
រៀនចាប់ពុំស្រាប់ការលោកិយ ៗ

(៩) អប្បុដ្ឋោ បណ្ឌិតោ ហោតិ បឋិតោ ហោតិ បប្បិតោ
ការណោ បុដ្ឋោ អប្បុដ្ឋោបិ ពហុំ បិ ភណិតេ សទា[១]

៨ យាគិបណ្ឌិតពិតពេញប្រាជ្ញប្រាជ្ញ គ្មានគេហោកសាកសួរការនោះនា

១ ក្បួនខ្លះជា… បណ្ឌិតោ អប្បុដ្ឋោ ហោ… ការណេ បុដ្ឋោ អប្បុដ្ឋោបិ ពហុំវិកត្ថកោ សទា

ដូចស្រូវធំឥតគេដើរគោះរាយរាប់   បើគេស្រូវកាលណាជួបភ្លៀងធ្លាក់ ។
ជាតិពាលពិតឥតគេស្គាល់ប្ដូរស្រស់ ក៏លាទ់កង់ពង់ពោលឥតអាក់មិយាយ
ច្រើនកើនហួសផ្រុសធំណាក់   ចុះក្ដីក្បួនមិនលក្ខណ៍ព្រាក់សព្វកាល ។

(១០) យោគ្គកេសុ ច យំ សិប្បំ បរហត្ថេ ច យំ ធនំ
យថា កិច្ចេ បិ សម្បន្នេ ន តំ សិប្បំ ន តំ ធនំ ។

ព សិល្បសាស្ត្រឯណាមិនស្ទាត់ពិត នៅក្នុងស្មឹកកតែក្បួនសៀវភៅ
ទ្រព្យធនឯណាដែលបាននៅ   ធ្លាក់ទៅលើដៃអ្នកដទៃ ។
បើមានកិច្ចការណាដល់មក   សិល្បទ្រព្យនោះយកមកអាស្រ័យ
ពុំបានដូចចិត្តដែលឆ្ងាយដៃ   សិល្បទ្រព្យនោះនៃហៅគ្មានហោង ។

សុភាសិតថា:

ទ្រព្យមានលើកឲ្យគេខ្ចីទៅ   ចំណេះរបស់នៅតែក្នុងក្បួន
ប្រពន្ធនៅឆ្ងាយអំពីខ្លួន   "ដល់ជួនត្រូវការរកចិត្ត ។

(១១) ជលប្បមាណំ កុមុទនាឡំ កុលប្បមាណំ វិនយោបចារំ
ព្យត្តិប្បមាណំ កថិតវាក្យំ បថវិប្បមាណំ តិណាមិលាតំ ។

ចង់កុមុទប្រមាណទីជលស្ថាន វិន័យប្រមាណត្រកូលវង្ស

កថាប្រមាណប្រាជ្ញខ្លៅល្ងង់ ស្មៅល្អប្រមាណនៃពសុធា ។

វិទូប្រមាណផងម្រៀមទឹកពិនិត្យ ឲ្យដកព្រលិតកស់រៃផក

ប្រមាណត្រកូលអ្នកកាចជា ឲ្យមើលកិរិយាអាការចេញ ។

ប្រមាណអ្នកឈ្លាសវៃប្រាជ្ញប្រាយ មើលកាលនិយាយពោលមកមិញ

ប្រមាណប្រឹបតីដីដីដេញ មើលស្មៅខៀវចេញអាក្រក់ល្អ ។

សុភាសិតថា៖

ធ្វើស្រែចំការឲ្យមើលស្មៅ ទុកដាក់កូនចៅមើលផៅសន្តាន

ធ្វើទីលំនៅមើលភូមិស្ថាន បរិភោគប្រមាណមើលអាហារ ។

បុរាណគតិថា៖

១ សម្ដីបកភាសា កិរិយាបកត្រកូល

២ ត្រកូលសជាតិ ហរយាចសព្វជ ។

(១២) អប្បស្សុតោ សុតំ អប្បំ ពហុមញ្ញតិ(១) មានភិ

(១) បោរាណពោធ្ធកេ ៖ ពហុបញ្ញាតិ ទិស្សតិ ។

សិន្ធុទកំ អប្បស្សន្តោ កូបេ តោយំវ មណ្ឌូកោ(១) ។

០ ទៅព្រៀនរៀនគ្រាប់ស្ដាប់តិចតួច សំគាល់ថាខ្លួនស្រួចមិនចេះពាល់
មិនដឹងពុទ្ធពចន៍នៅសេសសល់ ដូចកល់កង្កែបបែបកំឡៀ ។
នៅក្នុងអណ្ដូងរណ្ដៅចល មិនដែលទៅស្គាល់សមុទ្រជ្រៅ
សំគាល់អណ្ដូងដែលខ្លួននៅ ថាជ្រៅថាធំលើសនានា ។

(១៣) បឋមំ ន បរាជិតោ សិប្បំ ទុតិយំ ន បរាជិតោ ធនំ
តតិយំ ន បរាជិតោ ធម្មំ ចតុត្ថំ កឹ ករិស្សតិ ។

៨ វ័យបឋមឲ្យខំរៀនវិជ្ជា វ័យទីពីរខំស្វាហ៍រកធនធាន
វ័យទីបីស្វែងធម៌បុណ្យព្រាណ វ័យទីបួនក្សូនគ្មានទីធ្វើអ្វី ។

(១៤) ព្យត្តា បុត្តកិមាលសេ អព្យត្តកោ ភារិហារិកោ
ព្យត្តកោ បូជិតោ លោកេ ព្យត្ត បុត្ត ទិនេ ទិនេ ។

កាព្យ ហៃបុត្រឧត្តម ចូរបាខះខំ រៀនសិល្បសាស្ត្រ បើខ្ជិល
យ៉ាងនេះ នឹងចេះកាលណា យូរទៅគង់ជា ខ្វះគេមិនខាន ។ បើ
បាបានចេះ គង់លោកិយនេះ គង់គេរាប់អាន បូជាមាសប្រាក់ យស
ស័ក្តិថ្កើងថ្កាន ចូរកូនរៀនអាន សព្វៗថ្ងៃហោង ៗ

(១) មណ្ឌូកៈ ដល់ ភូសេតៈកិ, បណ្ឌុកោ. (សក្កោ) អ អ.

(១៥) មាតាវេរី បិតា សត្រូ កេន ពាលេន សិក្ខិតា
សភាមជ្ឈេ ន សោភតិ ហំសមជ្ឈេ ពកោ យថា ។

៧ មានកូនមិនឲ្យកូនសូត្ររៀន   បំណេះរបៀនការនានា
មាតាលោកថាជាវេរ៍   បិតាទុកជាសត្រូវធំ   ៗ
កូនពេញប្រាណពាលពត់មិនឡើង   ហៅថាមិនប្រើក្នុងជំនុំ
ប្រៀបដូចកុកគ្រាន់ចូលទ្រនិ   កណ្ដាលជំនុំនៃពពួកហង្ស   ៗ

(១៦) កណ្ដកាគិរី កោ តិក្តំ កោ អញ្ជនា មិគក្ខាយំ
ឧប្បលស្ស បល្លវេ កោ សុគន្ធំ កុលបុត្តប្បោ
កោ បរិត្តយិ សមតិភាវោ ។

នរណាឡើយសម្រួបបន្លាកុំ   សភាពស្រួចៗសមកំណើតវា
នរណាឡើយដាក់ថ្នាំក្អកម្រិត   សភាពល្វីងៗជាធម្មតាតែង   ៗ
នរណាឡើយដាក់ថ្នាំកុងបក្កផល   សភាពក្លិននៃឧប្បលក្រអូបឯង
កុលបុត្រពេប្រែបួរប្ចួកថែង   សភាពរូបល្អឯងតាមកំណេ   ៗ
នៃ បន្លាស្រួចក្អិស្រួចៗនូវឯង   គ្មាននរណាចាត់ចែងសម្រួល
ក្អកម្រិតល្វីងៗឯងជាធម្មតា   គ្មាននរណាដាក់ថ្នាំតាំងគាំត   ៗ

ផ្កាឈូកប្រេលមានក្លិនក្រអូបឯង គ្មាននរណាតាក់តែងរាក់ទាក់អប់
កុលបុត្រចេះឯងដឹងឯងសព្វ គ្មាននរណាប្រាប់ប្រដៅរាំរៀន ។

(១៧) ន រសំ អកោតម្ពលំ អធនស្ស លង្កតម្បិ
អលោណកន្ត ព្យញ្ជនំ ព្យាករណំ អសិប្បស្ស ។

៨ ស្លាម្លូឥតកំបោររសគ្មាន គ្រឿងតែងប្រាណឥតរសអ្នកគ្មានទ្រព្យ
សម្លឥតអំបិលរសមិនជាប់ ព្យាករណ៍គាប់ឥតរសបុរសកំឡោ ។
(ពុំនោល) ថ្វី កំបោរជារសម្លូ គ្រឿងសព្វស្ត្រាជារបស់អ្នកល្អ
អំបិលជារសសម្ល ព្យាករណ៍ទីពឹងជារសអ្នកមានវិជ្ជា ។

ក្នុងលោកន័យថា:

អំបិលជារសសម្ល ស្រីល្អប៉ុនជារសនៃច្បាប់ត្រៃ ។

(១៨) សុស្សូសាសុតសម្បន្នោ សុតបញ្ញាយ វឌ្ឍតិ
បញ្ញាយ អត្ថំ ជានាតិ អត្ថោ ញាតោ សុខាវហោ[១] ។

៨ សុស្សូសាកូនណាខ្វល់ខ្វាយត្រាប់ រៀនរៀនស្ដាប់ចេះដឹងដោយបញ្ញា
ជមិអាចថ្វីផលចេះនោះជួយអាត្មា នាំឲ្យបានមហាក្សេមសុខ ។

(១៩) ភោជនា មេថុនា និទ្ទា គោណេ បោសេ បិ វិជ្ជតិ

១ ធម្មនីតិយាមួយ: សុស្សូសា សុតវឌ្ឍតា, បញ្ញាយ វឌ្ឍន៍ វឌ្ឍតិ: បញ្ញាយ អត្ថំជានាតិ ញាតោ អត្ថោ សុខាវហោ: លិខិតោ ។

វិជ្ជា វិសេសោ បោសស្ស ហីនោ គោណសមោ ភវេ ។

គោជនរបេចុនធំធំក្រៃ   មានគុណនាគោព្រាន់ឥតបុរស
វិជ្ជាវិសេសរបស់ប្រុស   វិជ្ជាហីនយសស្មើគោទៅ ។
ថ្ងៃ បរិភោគកេហាគោសេពកាម   ដេកត្រែកញ្ជាប់ញយាំមិនឈប់នៅ
ជាទុក្ខគោនឹងបុរសរស់ចូលទៅ   ប្រុសបាន់សិល្បសាស្ត្រទៅវិសេសក្រៃ
ពេញប្រុសពាក្យពេរះវិជ្ជាការ   ការរសារផ្ទស្ការស្គាល់
ទុកស្មើគោគេប្រើផ្ទុកសព្វថ្ងៃ   នឹងរកស្រ័យក្តីទុក្ខកស្មុខគ្មាន ។

(២០) នត្ថិ វិជ្ជា សមំ មិត្តំ នត្ថិ(១) ព្យាធិសមោ រិបុ
នត្ថិ(១) អត្តសមំ បេមំ នត្ថិ(១) កម្មសមំ ពលំ ។

ចំណេះស្មើដោយវិជ្ជានោះពុំមាន   សត្រូវប្រាណមិនស្មើដោយព្យាធិ
ស្រឡាញ់គ្រប់មិនស្មើកាយខ្លួនឯង   កម្លាំងអ្វីមិនស្មើកម្មបុរាណ ។
ថ្ងៃ មានចំណេះមិនស្មើមានវិជ្ជា   មានភោគាមិនស្មើពាលគន្ថាន
ស្រឡាញ់អ្វីមិនស្មើស្រឡាញ់ប្រាណ   កម្លាំងអ្វីមិនស្មើស្មានកម្លាំងកម្ម ។

សុភាសិតបា:

ភោគអ្វីមិនស្មើទីភោគឃ្លាន   ទានអ្វីមិនស្មើទានធម៌ទេសនា

១· ពេញណាណហេតុគេ ឥតពិដ៏ ទ័សព្វដ៏ ។

ហានអ្វីមិនស្មើហានបញ្ញា ផ្កាអ្វីមិនស្មើផ្កាចិត្តផ្កាបុណ្យ ។
រហ័សអ្វីមិនស្មើចិត្តផែលទឹក មុតអ្វីមិនស្មើទឹកហូរហោរគន្ធ
ធ្ងន់អ្វីមិនស្មើព្រះគុណធ្ងន់ ខំអ្វីមិនស្មើធ្ងន់ប្រពន្ធប្រើ ។

(២១) ហំសោ មជ្ឈេ ន កាកានំ សីហោ គុន្នំ ន សោភតេ
គទ្រភមជ្ឈេ ន[១] តុរង្គោ ពាលមជ្ឈេ ន បណ្ឌិតោ ។

ហង្សនៅកណ្ដាលហ្វូងកាកា សីហានៅកណ្ដាលនៃហ្វូងគោ
តុរង្គៈនៅកណ្ដាលហ្វូងគទ្រភា បណ្ឌិតនៅកណ្ដាលពួកពាល ។
ថៃ

—— កជហង្សនៅក្នុងហ្វូងក្អែក កជសីហាចូលសែកនៅក្នុងហ្វូងគោនានា
ពុំនោល

កជាសេយ្យនៅក្នុងហ្វូងលា អ្នកមានប្រាជ្ញានៅក្នុងពួកពាលសាមាន្យ
សត្វ៤នេះនៅខុសស្ថាន បានគ្នាទានពុំមានថ្កុំថ្កើនរុងរឿង ។

(២២) យាវជីវម្បិ ចេ ពាលោ បណ្ឌិតំ បយិរុបាសតិ
ន សោ ធម្មំ វិជានាតិ ទព្វិ សូបរសំ យថា ។

---

១ ពោភកណពោទ្ធកេ ខា·តិ ទិស្សតិយេវ ។

ឲ្យ កាលទៀតចូលទៅជិតបណ្ឌិត គាត់សង់ជំនិតលងឹអនេក
មិនដឹងនិងសេចក្ដីការជំងាក ដូចអែកមិនដឹងរសសម្ល ។

(២៣) មុហុត្តមបិ ចេ វិញ្ញូ បណ្ឌិតំ បយិរុបាសតិ
ខិប្បំ ធម្មំ វិជានាតិ ជិវ្ហា សូបរសំ យថា ។

ជាតិប្រាជ្ញនៅជិតបណ្ឌិតប្រាជ្ញ ដូចពាក់គាបទេះឈមិកាច
ដូចបណ្ដាគនិងរសនៃការហារ ដូចត់ទារហើរប្រែកាចដឹងបាន ។

(២៤) វិជាធនំ ន ចោរេហិ គរុភា គវ្ពាបភូមិយំ
បណ្ឌិតន្ទុគុ វិណាចោ វិទេសគមនោ ធុរំ ។

៨ យោគាពុបានទៀតទ្រព្យស្នាក់ ទេពុសត្រូបតយុទ្ធទៅតុំបាន
ជាតិប្រេតប្រាជ្ញទៀតគប្បីរើកគេន ពុំគាចរែងឲ្យធំបានខានចោរា ។
នាយពោលកំផលទៀតប្រើយានទេះ ទំលំពោរការ:ទៅឆ្ងាយពុំបានណា
អ្នកទីដ៏ទៅគាន់ប្រទេសទីនានា ទៀតយានទីដ៏យាត្រាទៅតុំបាន ។

(២៥) ធនធាសំ មហោតាបំ យវេ ទុប្ចរិតាធិ ប
វិញ្ញុតញ្ញូ អវេកជំ បណ្ឌិតោ ធ បកាសយេ ។

យំស្រែឡះថាស្រឡាញ់ៗក៏ ទាល់តែយក្តាមរេបចង្កាថាឯងៗ ។
មនុស្សកំឡៅកម្លាថាខ្លួនបេះ មានប្រាជ្ញាគ្រះស្គួររៀនឲ្យថ្លៃ
ចលបំពេញរនឹងនេះពេលបង្វែ បន្ទប់ត្រូវបន្ទប់ស្តាំមិនឲ្យស្ទើរ ។

(កាកគតិ ភាពរាវខ្ទះប្រែថា "កន្លែងកាលវេក្តកនាបយកទៅ")

(៣១) ន តិត្តិ រាជា ធនេហិ បណ្ឌិតោ បិ សុភាសិតេ
ជលេ សាគរោន តិត្តិ បក្កុ បិ បិយទស្សនេ ។

ស្តេចមិនឆ្អែតសម្បត្តិណាទេ ប្រាជ្ញមិនឆ្អែតសុភាសិតតូចដីកា
មហាសមុទ្រមិនឆ្អែតស្ទឹងនានា ន័យនេត្រាមិនឆ្អែតគន់រូបគាប់ ។

(៣២) រូបយោព្វនសម្បន្នោ វិសាលកុលសម្ភវោ
វិជ្ជាហីនោ ន សោភន្តិ និគ្គន្ធា ឥវ កឹសុកា ។

កុលបុត្រប្រិយូណ៌រាយរូបទង់ កើតក្នុងត្រកូលកមសក្តា
គោតខ្ទាំទ្វេះមិនចេះសិស្សសាស្ត្រា ប្រៀបដូចផ្កាតាវទាំងឥតក្លិនក៏ ។

(៣៣) ហីនបុត្តោ រាជបុត្តោ ពាលបុត្តោ ច បណ្ឌិតោ
អធនស្ស ធនំ ពហុំ បុរិសោ មារិមញ្ញេ ។

កូនអ្នកទាបឡើងជាកមាត្យស្តេច   កូនពាលឡើងសម្រេចជាប្រាជ្ញបាន
អ្នកក្រក្រឡើងមានទ្រព្យធនធាន   ប្រុសកុំមានប្រមាថមើលងាយគេ ។

(៣៤) យោ សិស្សោ សិប្បលោភេន ពហុំ គណ្ហាតិ តំ សិប្បំ
មូគោវ សុបិនំ បស្សំ កថេតុំបិ ន ឧស្សហេ ។

សិស្សឯណាលោភរៀនរៀនច្រើនបច   ចាំមិនស្ទាត់មាត់មិនស្ទួនថ្លែងពុំបាន

ដូចមនុស្សគយល់សប្តិឃើញសព្វស្ថាន   ថ្លែងពុំបានវិវាទចិត្តអឹះអឺយ ។

(៣៥) ន ភញ្ជិតុំ កុម្ភការោ កុម្ភំ ឃដេតិ សោភណា[១]
ន ទិបិតុំ អបាយេសុ សិស្សានំ វុឌ្ឍិការណា ។

នាយស្មូនឆ្នាំងដំឆ្នាំងគាំងឲ្យល្អ   គ្រូនឹងគាំងក្រយសិស្សឲ្យសិក្សា
នឹងឲ្យធ្លាក់អបាយនោះគាលណា   ក្រយប្រាជ្ញាជាហេតុចំរើនសិស្ស ។
ថ្វី   នាយស្មូនគាំងដំគាំងគាំងប្រាជ្ញា   នឹងឲ្យស្រាំប្រែះធាតនោះក៏ទេ
ដំគោះនោះបង្ហាញលក់ឲ្យគេ   ដូចអាចារ្យក្រយដើរសិស្សសិក្សា ។

---

១ ហោកណាហោត្ថកេ: អយំ ទុតិយពាឋោ, ... សោភេតុំ កុម្ភំ ឃដតិ គតិ ទិស្សតិ ។ ភាគា ឥមិនា សទិសា ហោន្តិ ។

ដេរកាយនោះនឹងឲ្យសិស្សអន្តរាយ ធ្លាក់ទៅក្នុងអបាយកំទេណា
ដេរកាយនោះជាហេតុឲ្យវិន្យាសា មានវិជ្ជាចំរើនដល់កូនសិស្ស ។

(៣៦) តគ្គរញ្ច បលាសេន យោ នរោ ឧបនយ្ហតិ,
(១) បត្តា សុរភី វាយន្តិ, ឯវំ ធីរូបសេវិតា ។

ជនឯណាវេចរុំនូវគ្រឹស្នា ដោយស្លឹកឈើធម្មតាក្រជាស
ក្លិនគ្រឹស្នាក៏ផ្សព្វផ្សាយពេញពាស ក្រអូបជាសដល់ជនអ្នកវេចនោះ ។
មិនប៉ុន្មានប៉ុណ្ណោះពោះស្លឹកវេច ក៏ជាប់ក្លិនដាសលេចឡើងចំពោះ
ដូចបុគ្គលគប់ប្រាជ្ញសាចក្តីចុះ បានឧបមេយ្យដូច្នោះប្រាជ្ញគួរដឹង ។

បណ្ឌិតកណ្ឌោ និដ្ឋិតោ

កណ្ឌនៃបណ្ឌិតចប់បរិបូណ៌

ក្នុងបណ្ឌិតកណ្ឌនោះ មានគាថា ៣៦ គាថា

---

១ បោរាណបោត្ថកេ៖ ឥតោបរំ បី សត្ថោ ទិស្សតិ ។

សុជនកណ្ឌទី ២

(១) សព្ភិរេវ សមាសេថ, សព្ភិ កុព្វេថ សន្ថវំ;

សតំ សទ្ធម្មមញ្ញាយ សេយ្យោ ហោតិ ន បាបិយោ ។

បុគ្គលណាគប់សេពជាមួយសប្បុរស សោមនស្សស្មគ្គគប់ប្រាជ្ញប្រាជ្ញ ការពង់ធីសេធបីរបស់សប្បុរសទាំងឡាយ បុគ្គលនោះកើតឆ្ងាយផុត បាបកម្ម ។

(២) ជហ ទុជ្ជនសំសគ្គំ, ភជ សាធុ សមាគមំ;

ករ បុញ្ញមហោរត្តំ, សរ និច្ចមនិច្ចតំ ។

(ក្របា) ហៃទៅជាតិពិសី ចូរលះកុំប្រឡូកទៅ ដោយជនពាលឡើយ ចូរគប់ទៅនឹងសប្បុរស ។ ចូរធ្វើបុណ្យគ្រប់ព្រឹកល្ងាច សព្វគ្រប់ថ្ងៃគ្រប់រាត្រី ចូរបោះបង់សេចក្ដីអស់ នឹករឭកព្រះត្រៃលក្ខណ៍ ។

(៣) យថា ឧទុម្ពរបក្កំ ពហិរត្តកមេវិប៊

អន្តោ កិមិលសម្បុណ្ណំ ឯវំ ទុជ្ជនហទយោ[១] ។

(កាពគត់) ទុទ្ទុំ សម្បុរក្រៅ ក្រហមរលង់ ខាងក្នុងពេញ ទៅដង្កូវមមង់ ដូចមនុស្សទុជ្ជន ចិត្តផ្សព្វផ្សា ។

១ ធម្មនីតិបដិរូបៈ យថា ឧទុម្ពរបក្កា ពហិរត្តកមេវ ច អន្តោកិមិលសម្បូរណា ឯវំ ទុជ្ជនធម្មតា គតិទិស្សតិ ។

(៤) យថា បិ បទុមា បត្តា ពហិកណ្ណកមេវបិ
អគ្គោ អមិតសម្បន្នោ ឯវំ សុជនបាទយោ[១] ។

(ការកត់) ផ្កាឈូកធំ សម្បុរក្រហំ ប្រែប្រាងបទ្មា ខាងក្នុង
សឹងក្រុប ក្រអែបពិសា ដូចអ្នកសន្ធា ចិត្តជាសប្បុរស ។

គាថានេះឈ្មោះវសន្តតិលកឆន្ទ ១៤ តួ ១ បាទ

(៥) សុក្ខោ បិ ចន្ទនតរុ ន ជហាតិ គន្ធំ,
នាគោ គតោ វណមុខេ ន ជហាតិ លីឡំ,
យន្តេ គតោ មធុរសំ ន ជហាតិ ឧច្ឆុ,
ទុក្ខោ បិ បណ្ឌិតជនោ ន ជហាតិ ធម្មំ ។

ជាតិខ្លឹមចន្ទន៍ទោះស្ងួតក្រៀមក្រញង់ មិនលះបង់ក្លិនក្រអូបសុគន្ធា
ដំរីសារទោះចូលសឹកយុទ្ធនា មិនលះបង់លីលាល្អក្រាយ ។
ជាតិអំពៅទោះនៅកន្លែងយន្តគាប មិនលះបង់សភាពរសផ្អែមសាយ
ជាតិបណ្ឌិតទោះមានទុក្ខក្នុងកាយ មិនដែលណាយលះបង់ព្រះធម៌ថ្លៃ ។

---

១ ធម្មនីតិយម្បិ យថា ប បទុមា បត្តា ពហិកណ្ណកមេវ ប អគ្គោភយតប្បរណា ឯវំ សុជនធម្មតា ឥតិលិខិតា ។

(៦)សីហោ នាម ជិឃច្ឆា បិ បណ្ណានិ ន ខាទតិ
សីហោ នាម ជិឃច្ឆា បិ គោមំសំ ន ខាទតិ ។

រាជសីហ៍សត្វខ្ពស់ទោះអត់ឃ្លាន ក៏ពុំបានបរិភោគស្លឹកឈើស្មៅ
ឈ្មោះសីហៈទោះស្គមទ្រមហូរសៅ ប៉ុន្តែនៅមិនស៊ីសាច់ដំរី ។

(៧) កុលជាតោ កុលបុត្តោ កុលវង្សានុរក្ខតោ(១)
អត្តនា ទុក្ខប្បត្តោបិ ហីនកម្មំ ន ការយេ ។

កុលបុត្រកើតក្នុងត្រកូលវង្ស រក្សាពូជពង្សវង្សសម្មា
ទោះខ្លួនទ័លផល់ទុក្ខទោសយ៉ាងណា គាំងចិត្តាមិនធ្វើការពីបាប ។

(៨)បណ្ឌិ៍ សំគលំ លោកេ តតោ បណ្ឌិ វ សីតលំ
បណ្ឌិតបណ្ឌិសំគម្ហា សាធុ វាក្យំ សុភាសិតំ ។

ជាតិខ្ទឹមបន្ទំត្រជាក់ក្នុងលោកា ដូងចន្ទ្រាត្រជាក់លើសខ្ទឹមបន្ទំ
សុភាសិតសប្បុរសពោលធម្មក្ខន ត្រជាក់លើសខ្ទឹមបន្ទំនឹងចន្ទ្រា ។

(៩) ឧទេតិ ភាណុ បច្ចិមេ មេរុវាឆាបិ នមតិ
សីតលំ យទិយមគ្គិ បត្តគ្គេ ច ឧប្បលំ

---

១ ពោភណពោត្តកេះ ទុញ្ញោ បញ្ញោពិ គតិទិស្សតិ ។

វិកសេ ន វិបរិតា　សាធុវាចា កុទាបនំ ។

កាណ្ឌវង់ព្រះកូនទិសបច្ចិមា　សុមេរគីរីតោរទន់ទៅ
ក្នុងកូនយមលោកនរកផ្សេង　កំដៅប្រែទៅជាត្រជាក់ស្រួល ។
ទប្រលប់ផ្កាផ្កាប្រែទុប　រីករលើខ្លួនក៏ឃើញវិបរិត
ពាក្យតាសប្បុរសពោលចេញពិត　មិនប្រែវិបរិតក្នុងកាលមួយ ។

(១០)សុខំ វុត្តស្ស ឆាយាវ តតោ ញាតិ មាតាបិតា
តតោ អាចរិយោ វញ្ញោ តតោ ពុទ្ធស្ស អនេកទា។

ម្លប់នៃព្រឹក្សព្រៃធំបានសុខ　ម្លប់ម្ដាយឪពុកញាតិកា
វិសេសលើសម្លប់នៃព្រឹក្ស　ម្លប់គ្រូអាចារ្យលើសម្លប់ញាតិ ។
ម្លប់ស្ដេចលើសម្លប់គ្រូអាចារ្យ　ម្លប់ព្រះឈ្នះមារបរមនាថ
វិសេសលើសម្លប់ខត្តិយជាតិ　ព្រោះស្អាតវាតបង់សំសារចក្រ ។

(១១)ភមរា បុប្ផមិច្ឆន្តិ គុណមិច្ឆន្តិ សុជនា
មក្ខិកា បូតិមិច្ឆន្តិ ទោសមិច្ឆន្តិ ទុជ្ជនា ។

(កាកគតិ)　កន្ទុំរុយផ្កា　ជនល្អប្រាជ្ញា　ការគុណប្រយោជន៍

ព្រោះបានសិរីសួស្តី បន្ទាយការសោច ជនខ្លះជាតិរហាច ស្រដៀងរោគា ។

(១២) ទុជ្ជនោ ទោសមាទាយ ទុគ្គតឹ សូករោ
សុជនោ សុគុណគ្គាហោ ហង្សា ខីរមិវម្ពុតោ(១)។

ជនខ្លះកាន់យកតែទោសទុក្ខ ដូចគលជ្រូកស្រកប៉ុនការចម
ជនល្អកាន់យកគុណឧត្តម ដូចហង្សប៉ុនបិចកទឹកដោះ ។

(១៣) មាតា ហីនស្ស ទុក្កលោ បិតា ហីនស្ស ទុក្រិយា
ឧភោ មាតាបិតា(២) ហីនា ទុក្កលា ច ទុកិរិយា ។

បើមាតាហីនជាតិកើតបុត្រា បុត្រនោះមានវាចាសាបាប
បើបិតាហីនជាតិមាត្រគុណកាព បុត្រនោះខាបកិរិយាអាក្រក់នៅ ។
បើទាំងពីរហីនជាតិទាំងពីរនាក់ កូននោះអប្រលក្ខណ៍ទាំងពីរផ្លូវ
ទាំងកិរិយាការយាទក៏អាក្រក់សៅ តាមគន្លងមែឪផ្លូវដូចគ្នា ។

(១៤) ~~មាតា សេដ្ឋស្ស សុភាសា បិតា សេដ្ឋស្ស~~ សុកិរិយា
ឧភោ មាតាបិតា សេដ្ឋា សុភាសា ច សុកិរិយា ។

បើមាតាប្រសើរកើតបុត្រា បុត្រនោះមានការសាពាក្យពីរោះ
បើបិតាប្រសើរផតហ្វូងនោះ ឯបុត្រនោះប្រកបកិរិយាពិត ។

១- អប់រំ ធាតុធម្ម ជោគណពោះ ៥ ពេកិ ។ ២- ឧភោ មាតាបិតរោ គតិ លេខាលៀត
ទំព្រួក ។

បើម៉ែឪឧត្តមទាំងពីរពេល   កូននោះប្រែកប្រែងអ្នកសុចរិត
ទាំងភាសាកិរិយាគារពបណ្ឌិត   បានជាមិត្រសប្បុរសក្នុងលោកិយ ។

(១៥) សង្គាមេ សូរមិច្ឆន្តិ មន្តិសុំ កុតុហលេ
បិយញ្ច អន្នបានេសុ អត្ថេ កិច្ចេ សុបណ្ឌិតេ ។

នាកាលកើតកលិយុគយុទ្ធនា[1]   ព្រះរាជាត្រូវការអ្នកក្លាហាន
នាកាលកើតពាក្យនិយាយប្រាណ   ទ្រង់ចង់បានពេជ្របេះបន្តសុខា ។
នាកាលពេលបរិភោគអាហារវិញ   ចង់បានមិត្រសំឡាញ់បរភោគា
នាកាលកើតកិច្ចអាថ៌ប្រែស្នា   សឹងប្រាថ្នារកប្រាជ្ញអាចដោះស្រាយ ។

(១៦) សុនខោ[2] សុនខំ ទិស្វា ទន្តំ ទស្សេតិ ហិំសិតុំ
ទុជ្ជនោ ទុជ្ជនំ ទិស្វា រោសយំ ហិំសមិច្ឆតិ ។

សុនខាបែរយល់សុនខ   ក៏តាំងសំញេញញបង្ហាញធាធា
ជនខ្ជួយល់ជនខ្ជួចគ្នា   ប្រាថ្នាសឹងយាយីគ្នាឯង ។

(១៧) មា ច វេគេន កិច្ចានិ កាវេសិ ភា[3] ការាបេសិ

១_ កាលសម័យដែលប្រកបដោយទោស ដោយវិបត្តិ. វិបរិតផ្សេងៗ ហៅថា កលិយុគ. តាមក្បួនក្នុងប្រទេសឥណ្ឌា ដែលប្រកាន់តាមសណ្ដាប់អំពីបូរាណប្បអង្វែងណាស់មកហើយ ថាយុគមាន ៤ យ៉ាង គឺទី១ ក្ឫតយុគ, ទី២ ត្រេតយុគ, ទី៣ ទ្វាបរយុគ, ទី៤ កលិយុគ ។
២ បាឋណាបាឋ្ឋកេះ ទុជ្ជនា...៖ ហិំសមច្ឆន្តិ ទិស្សតិ ។ ៣_ ឥត្ថ ការេសិ ការាបេសិ ភាតិ បាឋោ អាគតោ ។

សហសា ការិតំ កម្មំ មន្តោ បច្ឆានុតប្បតិ ។

ជនធ្វើការប្រញាប់ដោយខ្លួនឯង ឬចាត់ចែងប្រើគេឲ្យធ្វើផង
ញ៉ាំងអ្នកទៅឲ្យក្តៅចិត្តប្អូហ្ន ដោយហេតុនូវការរហ័សក្នុងកាលក្រោយ ។

(១៨) កោធំ វិហិត្វា ន កទាចិ សោចតិ
មក្ខប្បហានំ(១) ឥសយា វណ្ណយន្តិ
សព្វេសំ ផរុសវចនំ ខមេថ
តំ ខន្តឹ ឧត្តមមាហុ សន្តោ ។

ជនឯណាកំចាត់ក្តីក្រោធបាន ជននោះគ្មានសោកសាន្តក្នុងលោកិយ
ព្រះឥសីសរសើរអ្នកគប្បី លះបង់ក្តីលុបគុណគេបសត្រ ។
អ្នកឯណាអាចអត់ផរុសវាច មិនវាចាតបដោយពាក្យបេសុញ្ញ
សប្បុរសសរសើរអ្នកនោះណា ថាជាខន្តិគុណដ៏ឧត្តម ។

១ [illegible] ។

(១៩) ទុក្ខោ និវាសោ សម្ពាធេ ហីនេ អសុចិសង្កតេ
តតោ អារីម្ហិ អបិយេ តតោ បិ អកតញ្ញុតា ។

ទីលំនៅចង្អៀតគេជ្រៀតមិនចុះ សំណិតម្រះហ៊ាយសាកសពសោចក្រៃ
តែងនាំមកនូវទុក្ខកាចក្រៃ តែការស្រ័យនៅបានជាមធ្យម ។
ទីលំនៅៗរួមមនុស្សកាចិ ជាទីទិសត្រូវមិនគិរម្យ
ជាទុក្ខលើសទីពេញកាចម ទង់សម្ពុំទំនៅសៅរិទាន ។
ទីលំនៅៗរួមអកតញ្ញូ ជាទុក្ខរកអ្វីស៊ីទឹងប្រៀបបាន
លើសលែងទីផែលរួមកាក់ព្រាល ព្រោះសន្តានមក្ខាជាទោរង ។

(២០) ឱវទេយ្យានុសាសេយ្យ[1] បាបកា ច និវារយេ,[2]
សតំ ហិ សោ បិយោ ហោតិ, អសតំ ហោតិ អប្បិយោ ។

កាចារព្រេះខុនានហាមប្រដៅ បុគ្គលទៅថ្ងៃលះបង់បាបបាន
កាចារព្រនោះជាទីគាប់រាប់អាន នៃសន្តានសប្បុរសទាំងអស់គ្នា ។
តែពុំគាប់ចិត្តនៃអសប្បុរស ព្រោះពុកអសប្បុរសស្ងែងពាលា
ស្រឡាញ់តែអំពើបាបវេក ផ្សូវស្មូគាំជាទីស្អាទសប្បុរស ។

១ ពោរណពោឌ្ឍពោ ឱវទេយ្យ អនុសាសេបា្យតិទ័ស្សតិ ។ ២ ធម្មវណ្ណនាឈប់ប្រូះ អសុត្តា ច និវារយេ'តិ ទាយតិ ។

(២១) ទុប្បុំ រត្តិវិវេកេ   ល្បុំ ភោជនេ ធិត្តយោ
គិបិ អប្បកទានេន វិរមេន សមំ ធិយោ ។

ឈ្មោះអ្នកខ្ចីស់ដោយត្រីនបន្ទុំព្រាណ   ឈ្មោះអ្នកក្លាហានដោយចំណាយ
ឈ្មោះអ្នកខ្ញុំព្រាយដោយឲ្យសម្បុរាយ   ឈ្មោះអ្នកស្មើគាយដោយពាក្យពារ ។

(២២) ន វិតំ វិតវិញ្ញាត្រ ធនំ សញ្ញុស្ស ទុប្បតេ
វិតំ ហិកំ វិ វេគតិ សព្ទុំ សង្ឃស្ស វេគតិ ។

កាចារ្យមិនពោលពិសឆាំង   ថាជាពិសលើសនៃពិសទ្រព្យសង្ឃ
ពិសឯទៀតកាចសម្លាប់តែក្នុង ។   ពិសទ្រព្យសង្ឃកាចសម្លាប់ផុតឡូរៗ

(២៣) ធិនេន វត្ថុំ ជាគត្តិ ពលិគទ្ធព្ទ វិហេន
ទុហេន បិញ្ចាំ ជាគត្តិ ភាសមានេន បណ្ឌិតំ ។

បង់អ៊ីអីសេះលឿនដោយរត់ទៅ   បង់អ៊ីគោគ្រាន់ដោយរទេះ
បង់អ៊ីទឹកដោះដោយត្រៀត   បង់អ៊ីព្រាជ្ញដោយរាព ។
(រ៉ា) សេះជាឲ្យស្ទុះប៉ះលកិច្ចរ៉ាង   គោឲ្យផ្ទុកឲ្យធ្ងន់ប៉ះមើលវា
ទឹកដោះរូតឲ្យមើលបុងបង   ហេតាឲ្យស្តាប់សព្ទនិយាយ ។

(២៤) ធនំ អប្បប្បំ សោធុពំ ភូបេ ភរិ វិ ធិសព្ទយោ

ពហុម្បិ អសាធូនំ ធន ភវតិ អណ្ណវេ ។

ទ្រព្យរបស់សប្បុរសទោះតិចតួច　បានជាប្រយោជន៍ជននានា
ដូចទឹកអណ្តូងស្រះសាបថ្លា　អស់មហាជនផឹកផងអាស្រ័យ ។
ទ្រព្យអសប្បុរសទោះមានច្រើន　ពុំបានចំរើនអ្នកដទៃ
ដូចទឹកសមុទ្រមានសេសប្រៃ　មនុស្សផងអាស្រ័យផឹកពុំបាន ។

(២៥) នាបី[១] បិវន្តិ នោ នជ្ជោ[២] រុក្ខា ខាទន្តិ នោ ផលំ
វស្សន្តិ ក្វចិ នោ មេឃា[៣] បរត្ថាយ សតំ ធនំ ។

ទន្លេស្ទឹងស្ទួលមិនផឹកទឹក　ដើមព្រឹក្សមិនស៊ីផលឯផល
មហាមេឃមិនធ្លាក់នូវភ្លៀងខ្យល់　ក្នុងបណ្តាលឯណាមួយដំបន់ ។
គឺឯទ្រព្យសប្បុរសផងទាំងឡាយ　សំដំចំរើនផ្សព្វផ្សាយដល់មហាជន
ប្រយោជន៍សប្បុរសប្រកបធន　បំពេញបុណ្យផ្លូវកុសលដល់ទីត្រាន ។

(២៦) អបត្តេយ្យំ ន បត្តេយ្យ អបិត្តេយ្យំ ន បិត្តេយ្យ
សភាវមេវ បិត្តេយ្យ កាលំ មោឃំ អតិបេយ្យ ។

---

១ អញ្ញពោត្ថកេ អប្បិ,ស្ពិ យេភុយ្យេន ទិស្សតិ ។ ២ នទិតព្វេតស្ស ទិ- សទ្ទស្ស លោ, ទេសោ ហោតិ សហ យោ- វិភត្តិយា ។ ៣ ឥច្ចុទីរិយបៀនៈ មេឃោ ភវាចិ នោ សស្សំ ផលិបាលេះ អាគតោ ។

កុំប្រាថ្នាការមិនគួរប្រាថ្នាបាន　　កុំគិតរកការមិនគួរបុគ្គលគិត
គួរគិតតែការសភាពរបស់ពិត　　កុំប្រាថ្នាកុំទៅគិតការទទេ ។

(២៧) អបត្ថិតំ បិ ភវតិ　　បត្ថិតំ បិ វិនស្សតិ
ន ហិ ចិន្តាមយា ភោគា ឥត្ថិយា បុរិសស្ស វា ។

ការមិនគិតក៏កើតមានឡើងបាន　　ការគិតរកនក៏ប្រែវិនាសរលស់
ភោគសម្បត្តិនៃស្រីឬបុរស　　ស្រេចដោយគិតទាំងអស់នោះក៏ទេ ។

(២៨) អសន្តស្ស បិយា ហោន្តិ[1] សន្តេ ន កុរុតេ បិយំ
អសតំ ធម្មំ រោចេតិ តំ បរាភវតោ មុខំ ។

ខាងជនស្រឡាញ់អសប្បុរស　　មិនសោមនស្សត្រើសប្បុរសផង
ត្រេកតែធម៌អសប្បុរសសេពសៅហ្មង បទនេះហៅថាជាហេតុអន្តរធាន ។

សុជនកណ្ឌោ និដ្ឋិតោ

កណ្ឌនៃជនអ្នកល្អចប់តែប៉ុណ្ណោះ

ក៏ផ្សុំជនកណ្ឌនេះ បានគាថា ២៨ គាថា

———

១ លោកពុកពោធ្លើ អសន្តស្ស ពិយោ ហោន្តិ ន ទិស្សតិ ។ អយំ បាឋោ បករណ សុត្តន្ត សាធេតិ ។ បរាភវសុត្ត បញ្ហា អដ្ឋកថាយំ ។ សោ បិ អសន្តោ អស្ស ឥតិ បទច្ឆេទំ កាតព្វោ ។

ពាលទុជ្ជនកណ្ឌទី ៣

(១) អតិបិយោ ន កាតព្វោ ខលោ កោតុហលង្គតោ
សិរសា វហមានោបិ អឌ្ឍបូរោ ឃដោ យថា ៕

កុំត្រូវមិត្រស្និទ្ធស្នាលដោយមនុស្សពាល គាត់នោះអាចធ្វើការកោហល
ដូចក្អមទឹកកន្លះគឺបុគ្គល លើកដាក់លើក្បាលហើយច្រូលទៅ ៕

(២) សប្បោ ទុដ្ឋោ ខលោ ទុដ្ឋោ សប្បា ទុដ្ឋតរោ ខលោ
មន្តោសធេហិ សោ សប្បោ ខលោ កេនុបសម្មតិ ៕

ពស់កាចអាចទ្រុស្តពោះវាំ ពេទ្យកែដោយថ្នាំអាចស្ងប់បាន
មនុស្សកាចលើសពិសពស់សាហាវ្យ ពុំមានអ្វីកែបានស្ងប់ស្ងាត់ឡើយ ៕

សុភាសិតបាៈ

ត្រង់ពុតមនុស្សពាលពេទ្យនឹងពត់ ដោយមន្តថ្នាំឱសថពុំបានឡើយ ៕

(៣) យោ ពាលោ មញ្ញតិ ពាល្យំ បណ្ឌិតោ វាបិ តេន សោ
ពាលោ ច បណ្ឌិតមានី ស វេ ពាលោ តិ វុច្ចតិ ៕

ពាលឯណាដឹងខ្លួនថាពាលពិត ពាលនោះហៅបណ្ឌិតដោយនុយោគ
ពាលឯណាគន់ខ្លួនថាប្រាជ្ញប្រាក ពាលនោះឯងលោកហៅថាពាលោ ៕

(៤)[(១)] មធុវា មញ្ញតី ពាលោ, យាវ បាបំ ន បច្ចតិ;
យទា ច បច្ចតី បាបំ, អថ ទុក្ខំ និគច្ឆតិ ។

បាបពុំទាន់ឲ្យផលដល់កាលណា ពាលគិតថាបាបផ្អែមដក្បនោះ
បាបឲ្យផលកាលណា ទើបពាលត្រូវ ដល់ទុក្ខចំពោះកាលនោះឯង ។
(២) បាបពុំទាន់ឲ្យផលដល់កាលណា ពាលគិតថាបាបនោះដូចទឹកឃ្មុំ
លុះបាបកម្មឲ្យផលដល់ប្រជុំ ទើបពាលរងទុក្ខធំក្រៃកាលនោះ ។

(៥)ន សាធុ ពលវា ពាលោ សាហសំ វិន្ទតេ ធនំ
កាយស្ស ភេទា ទុប្បញ្ញោ និរយំ សោ ឧបបជ្ជតិ ។

ពាលឯណាឥតបញ្ញាក្លាហានខ្លាំង បានទ្រព្យដោយកំឡាំងក្លាហានគេ
ពាលជននោះលុះចំលាយកាយក៏រេ ទៅកើតក្នុងនិរយនរកជ្រៅ ។

(៦)ឃរេ ទុដ្ឋោ ច មូសិកោ វនេ ទុដ្ឋោ ច វានរោ
សកុណេ ច ទុដ្ឋោ កាកោ នរេ ទុដ្ឋោ ច ព្រាហ្មណោ ។

កណ្ដុរប្រទូស្តផ្ទះ ស្វាមុះប្រទូស្តព្រៃ ក្អែកចៅដៃប្រទូស្តបក្សា ព្រាហ្មណ៍

១ បោរាណបោត្ថកេ, បត្តវតិ ទិស្សតិ ។

ប្រទូស្តផង (រឺ) កណ្ដាលស្រូវក្ដូងគឺហា ពានកប្រទូស្តពនាលី កាកោសស្រូវហូបចម្រៀ ព្រាហ្មណ៍ព្រឹទ្ធស្រូវក្ដូងមហាជន ។

(៧)ទីឃា ជាគរោ រត្តិ, ទីឃំ សន្តស្ស យោជនំ,
ទីឃោ ពាលាន សំសារោ សទ្ធម្មំ អវិជានតំ ។

យប់យូរនៃអ្នកមិនលក់ឯង យោជន៍យូរឆ្ងាយវែងនៃអ្នកបរ
សង្សារយូរឆ្ងាយនៃនិករ. ពាលពុំចេះធម៌ទៅនិព្វាន ។
(រឺ) ជនអ្នកដេកចង់ក្រោកថាយប់យូរ អ្នកដើរគិតគូរថាយោជន៍ឆ្ងាយ
ពាលាពុំចេះធម៌ទាំងឡាយ សង្សារវែងឆ្ងាយពីនិព្វាន ។

(៨)តិលមត្តំ បរេសំវ អប្បទោសញ្ច បស្សតិ
នាឡិកេរំ បិ សទោសំ ខលជាតោ ន បស្សតិ ។

បុគ្គលកើតកូនត្រកូលកាច អាចយល់ទោសគេប៉ុនល្ង
មិនយល់ទោសខ្លួនដែលធ្ងើមក៏ ករប៉ុនចាំផ្លូងឈោងមិនដល់ ។
(រឺ) បុគ្គលយល់ទោសអ្នកដទៃ តូចប៉ុនគ្រាប់ស្ពៃបូល្ងសក
ទោសខ្លួនប៉ុនដូងទាំងសម្បក វិបរិតៈគយគន់មិនយល់ ។

(៩) នត្តទោសំ បរេ ជញ្ញា, ជញ្ញា ទោសំ បរស្ស តុ
គុយ្ហេ កុម្មោវ អង្គានិ បរទោសញ្ច លក្ខយេ ។

មិនឲ្យអ្នកក្រៅដឹងទោសខ្លួន ទោសគេបំពួនកាចដឹងបាន
ទោសខ្លួនពួនលាក់ធ្វើហាក់គ្មាន ដូចកល់ជើងក្រានលាក់ក្បាលជើង ។

(១០) បណ្ឌិតស្ស បសំសាយ ទណ្ឌោ ពាលេន ទិយ្យតេ[១]
បណ្ឌិតោ បណ្ឌិតេនេវ វិណ្ណិតោវ សុវិណ្ណិតំ ។

អាជ្ញាគឺមហាពាលកំណាច ឲ្យផលអ្នកប្រាជ្ញដោយសរសើរ
បណ្ឌិតគឺប្រាជ្ញកបដំណើរ សរសើរដោយគុណការគាប់ចិត្ត ។

(១១) លុទ្ធំ អត្ថេន គណ្ហេយ្យ ថទ្ធំ អញ្ជលិកម្មុនា
ឆន្ទានុវត្តិយា មូឡ្ហំ យថាភូតេន បណ្ឌិតំ ។

ផ្គាប់អ្នកលោភដោយរកមិសត្រឹមគួរសម ផ្គាប់អ្នករឹងដោយប្រណម្យ
ដៃបណ្ឌិត

---

១. ធម្មនីតិយំ: “នីយតេ”តិ ទិស្សតិ ។

ផ្ចាញ់អ្នកមោហ៍ដោយប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត   ផ្ចាញ់អ្នកបណ្ឌិតដោយពោល
ពាក្យសត្យ ។

ពាលទុជ្ជនកណ្ឌោ និដ្ឋិតោ

កណ្ឌនៃជនពាលកក្រក់ចប់តែប៉ុណ្ណេះ

គម្ពីរពាលទុជ្ជនកណ្ឌនេះ មានគាថា ១១ គាថា

មិត្តកណ្ឌ ទី ៤

(១) ហិតការោ[១] បរោ ពន្ធុ ពន្ធុបិ អហិតោ បរោ
អហិតោ ទេហជោ ព្យាធិ ហិតមារញ្ញមោសធំ ។

អ្នកដទៃធ្វើប្រយោជន៍ទុកជាញាតិ ញាតិបើឃ្លាតទុកជាជាតិអ្នកដទៃ
រោគក្នុងកាយទុកជាទោសប្រកបភ័យ ឈើក្នុងព្រៃជាឱសថទុកជាគុណ ។

(២) បរោក្ខេ គុណឃាតោ យោ[២] បច្ចក្ខេ បិយភាណិនំ
វជ្ជេយ្យ តាទិសំ មិត្តំ វិសកុម្ភេ យថា មធុំ ។

មិត្រឯណាលុបគុណមិត្រកំបាំង លុះបកតាំងត្រោះមុខពោលភិរម្យ
មិត្របែបនោះគួរតែកុំសេពគប់ ដូចទឹកឃ្មុំនៅក្នុងឆ្នាំងថ្នាំពិស ។

(៣) សោ ពន្ធុ យោ ហិតេ យុត្តោ បិតា យោ ហោតិ បោសកោ
តំ មិត្តំ យត្ថ វិស្សាសោ សា ភរិយា យត្ថ និព្វុតិ ។

ជនឯណាគប់គុណប្រយោជន៍បាន ជននោះហៅសន្តានញាតិវង្សផៅ

---

១ បោរាណបោត្ថកេ ហិតការកោតិ ទិស្សតិ ។ ធម្មនីតិយំ បន ហិតករោ... ហិតមារញ្ញមោសធំតិ លិខិតា ។ ២ បោរាណបោត្ថកេ គុណហន្តារ ឥតិ ទិស្សតិ ។

(៨) ជនឯណាមាត់ក្រហូបដូចប្រទុម ពាក្យពិរោះដូចជាតិបទូន្ទែរជាក់
តែក្នុងពោះដូចពិសមុតដូចចក្រ ជននោះគួរកុំស៊ែស្មាគមឡើយ ។

(៩) ន សេវេ ផរុសំ សាមឹ ន ប សេវេយ្យ មច្ឆរឹ
តតោ អប្បគ្គណ្ហំ សាមឹ នេវ និគ្គហិតំ តតោ ។

កុំសេពម្ចាស់ក្រោតក្រោធជាតិប្រើញ កុំសេពម្ចាស់កំណាញ់កកាញ់ទុន
កុំសេពម្ចាស់មិនលើកដំកល់គុណ ។ កុំសេពម្ចាស់យកបុណ្យមកសង្កត់ ។
(៩) ម្ចាស់កំណាញ់ពេញកំណាចលើសម្ចាស់ក្រោធ ម្ចាស់ថយជាតិ
មិនលើកលើសម្ចាស់កំណាញ់

ម្ចាស់ផ្ចញ់ផ្ចាល់ដួលលើសមិនលើកវិញ ម្ចាស់៤នេះកុំស្រឡាញ់យកជា
ម្ចាស់ ។

(១០) សិង្គាលំ បញ្ញាសហត្ថេន សតេន រាជិតំ វជ្ជេ
ហត្ថិទន្តំ សហស្សេន ទេសបាតេន ទុជ្ជនំ ។

វៀរសត្វមានស្នែង៥០ហត្ថ វៀរសត្វសេះហត្ថ១រយក៏
វៀរដំរីមានភ្លុកពាន់ហត្ថ វៀរជនពាលចេញពាក់ស្រុក ។

(១១) កុទេសញ្ច កុមិត្តញ្ច កុកុលញ្ច កុពន្ធវំ
កុទារញ្ច កុទាសញ្ច ទូរតោ បរិវជ្ជយេ ។

ប្រទេសអាក្រក់មិត្រអាក្រក់ត្រកូលកាច ញាតិកំណាចប្រពន្ធគុំទុំទីរើស
គប្បីចៀសឲ្យឆ្ងាយចេញឲ្យរហ័ស ឬទៅបួសដើរផុតគន្លងទៅឲ្យបាត់ ។

(១២) រោគាតុរេ ច ទុព្ភិក្ខេ ព្យសនេ ច សត្តុគ្គហេ
រាជទ្វារេ សុសានេ ច សខា តិដ្ឋ សុមិត្តកា ។

សំឡាញ់ឯណាយកអាសាការពិនាក់ គ្រាកាលធ្លាក់កើតរោគគ្រុនរ៉ា
ឬស្រុកកើតទុព្ភិក្សវេទនា គ្រាត្រូវរន្ធត់ដោយទុក្ខភ័យ ។
គ្រាកាលសត្រូវចាប់ប្រហារ គ្រាទ្វារកោជាំងទៅវាំង
គ្រាស្លាប់បាននាទីខ្មោចព្រៃ សំឡាញ់យ៉ាងនេះនៃហៅសុមិត្ត ។

(១៣) សីតវាតោ ពហុមិត្តោ ផរុសោ បិ អមិត្តកោ
ឧបមំ ឯត្ថ ញាតព្វំ សុរិយោ ចន្ទរាជូនំ ។

វាចាត្រជាក់មិត្រជុំច្រើនទៅ វាចាក្តៅមិត្រក៏ឃ្លាតប្រាសចាកមិត្រ

ត្រជាក់ក្តៅដូចព្រះចន្ទនិងព្រះអាទិត្យ ហៃបណ្ឌិតគួរដឹងដោយឧបមា ។

មិត្តកណ្ឌោ និដ្ឋិតោ

មិត្តកណ្ឌចប់បរិបូណ៌

ក្នុងកណ្ឌនេះ មានគាថា១៣គាថា

ឥត្ថីកណ្ឌទី ៥

(១) កោកិលានំ[១] សទ្ទំ រូបំ នារីវត្តំ បតិវត្តា[២]
វិជ្ជារូបំ អរូបានំ ខមា រូបតបស្សីនំ ។

សំឡេងតាវជារូបរ៉ា ប្រតិបត្តិភស្តាជារូបស្រី
វិជ្ជាការជារូបប្រុសកាឡី អត្តខន្តិជារូបនៃតាបស ។
(នៃ) នារីណាមានកាយពិការអគ្គ តែបេះដូងប្រតិបត្តិធ្វើវត្តប្តី
នារីនោះឈ្មោះថារូបពិសី ប្រុសកាឡីរូបពិការតែបេះការ ។
វិជ្ជាការបេះនោះនាំយោងប្រាណ ជួយឲ្យបានហានន្ទទើអាចារ្យ
បុស័ក្តិយសខ្ពង់ខ្ពស់គន្ធសន្ធារ មិនខាតការលោកិយស្រីគង់ដោយ ។

(២) ឥត្ថីធញ្ញ ធនំ រូបំ បុរិសានំ វិជ្ជា ធនំ
ភិក្ខូធញ្ញ ធនំ សីលំ រាជូធញ្ញ ធនំ ពលំ ។

រូបកាយនៃស្រីជារបស់ វិជ្ជានៃបុរសជាទ្រព្យ

---

១ - លោកនយេ បន៖ កោកិលានំ សរោ រូបំ. នារីរូបំ បតិព្វតា៖ វិជ្ជា រូបមរូបានំ ខន្តិរូបំ តបស្សីនន្តិ ទិស្សតិ ។ ២ ធម្មនីតិយម្បិ៖ នារីរូបំ បតិព្វតន្តិ វាយតិ ។

សីលនៃភិក្ខុសង្ឃជាសោភា | កំឡាំងនៃពលជាជាសោភា ។
(២) ស្រីមានរូបជាសម្បត្តិ | ប្រុសចាត់វិជ្ជាជាធនធាន
ភិក្ខុសង្ឃមានសីលជាទ្រព្យបាន | ក្សត្រក្សត្រមានពលជាសោភា ។

(៣) កីសា សោភាវិ តាបសា ថូលា សោភា ចតុប្បទា
បុរិសា ច វិជ្ជាសោភា ឥត្ថី សោភា សសាមិកា[១] ។

តាបសរូបស្គមនោះឧត្តម | ចតុប្បទធាត់ធំនោះសោភណា
ប្រុសមានវិជ្ជានោះសោភា | ស្រីមានភស្តានោះសោភី ។
(២) បុរសសោភ័ណដោយវិជ្ជា | ស្រីសោភាដោយស្វាមី
ចតុប្បទល្អដោយធំឥន្ទ្រិយ | ព្រះមុនីល្អដោយមានរូបស្គម ។

(៤) បញ្ចរត្តា សុគន្ធញ្ញា សត្តរត្តា ធនុគ្គហា
ឯកមាសា សុភរិយា អឌ្ឍមាសា សិស្សាមលា ។

របាំបង់លេងលង់៥ថ្ងៃ | ជាមន្ទិលគឺដៃខុសលំពេន
នាយខ្មាន់ធ្នូបង់បាញ់កន្លងបាន | ប្រាំពីរថ្ងៃក៏មានមន្ទិលភ្លាត់ ។

១- ពោកណាពោត្តកេះ ជគោ បរំ ច សត្តេ ទិស្សតិ ។

ប្រពន្ធល្អបង់ប្តីលង់១ខែ   ជាមន្ទិលគឺប្រែចិត្តប្រតិព័ទ្ធ
សិស្សបង់សិក្សាការគុំនិគ្ត   គង្វះខែកំភ្លាត់ការសិក្សា

សុភាសិតបា :

ក្លាបង់ចាញ់ ធម៌បង់ចន្ទេញ ស្រីបង់កស្តា រទាំបង់លេង វង្វេងដក ចុះក្នុងមណា មន្ទិលសៅហ្មង ។

(៥) ហាំ.រមតិ បំ. ហាំ. រមតិ ពោ. ចឹ. រមតិ បុ. ខុ. រមតិ ធំ. ។

ក្របីត្រែកន្ទាច ហង់ព្រាដត្រែកស្រះ ស្រីម្នះត្រែកប្រុស ភិក្ខុត្រែកធម៌ ។

(៦) ជិណ្ណកមន្ទុំ បសំសេយ្យ ទារញ្ច គតយោព្វនំ ។
(១)
រណាព្រឹត្តាគតំ សុរំ សស្សញ្ច គេហមាគតំ ។

សរសើរថាយកាលថាយរលាយជាប   សរសើរប្រពន្ធកាលគាត លង់អជិក

សរសើរពលកាលវិលពាកប្រាបសឹក សរសើរស្រែកាលផឹតស្រូវយកផ្ទះ ។

១- ហោភណាយោឆ្លុកេ : រណប្រឹង្គាពាប់សុរំ ឥដិ ចិស្សុតិ ។

(៧) ទុដ្ឋិ[១] បតិនារី ច វិហារទុដ្ឋិ បតិភិក្ខុ
សកុណោ ទុដ្ឋិបាសញ្ច កតមាយា ពហុតរំ ។

នារីមានប្តីពីរបីដង   ភិក្ខុផងនៅវត្តពីរបីរ៉ា
បក្សីជាប់ផង់ពីរបីគ្រា   មាយាពួកនេះធ្វើច្រើនក្រៃ ៗ

បុរាណគតិហ:

ពុកសិស្សគ្រូបី   ពុកស្រីប្តីលែង   ពុកគោផ្តែលែង   ពុកឆ្កែបង់ម្ចាស់ ៗ

(៨) ទុជ្ជនំ បហារ ទន្តិ មិត្តំ ទន្តិ អភណិកា
ទុត្តិនំ ព្យសនា ទន្តិ រាគីនំ អប្បភោជនា ៗ

រម្ងាប់ជនកំណាចដោយប្រហារ   រម្ងាប់មិត្រពាលដោយកុំស្តី
រម្ងាប់ស្រីដោយកុំឲ្យស៊ីៗ   រម្ងាប់រោគដោយតិចនូវបាយ ៗ
(ឬ) ជនខូចទាញ់ប្រហារ   មិត្រសាមាជិទាញ់កុំព្រាជ្ញ
ស្រីកំណាចទាញ់កំណាញ់   រោគាគាញ់ទាញ់បាយតិច ៗ

---

១ - គត្ថ ទុដ្ឋិ ឥតិ ហយតិ ។

(៩) រត្តិ ហីនា ន ចន្ទិមា វីចិហីនា ន អណ្ណវា

ហង្សហីនា ពោក្ខរណី បតិនា កញ្ញា ន សោភតេ ។

រាត្រីវៀរព្រះចន្ទមិនសោភា សាគរវៀររលកមិនសោភី

ពោក្ខរណីវៀរហង្សពុំពិសី នាងកញ្ញាវៀរប្ដីពុំពិសេស ។

(រៃ) រាត្រីពុំមានព្រះចន្ទ្រា មេឃោងងឹតឥតរស្មី

សមុទ្រឥតរលកបោកប្រក្រតី រលំស្ងៀមស្ងាត់បាត់ខ្សូរខ្សារ ។

ស្រះស្រង់ឥតហង្សបុះពារ ជាទីប្រៀបដូចឥតបរិពារ

កញ្ញាឥតប្ដីគ្រងព្យាបាល ករការនាំកើតឲ្យគេកៀវ ។

(១០) បតិនា ជនិតំ ភោគំ ឥត្ថិយា វិ សុគុត្តគំ

បុរិសោ វិហិ បជាតោ ឥត្ថី សូបិ សុត្តំ យថា ។

ទ្រព្យសម្បត្តិគីប្ដីឲ្យកើតមាន ស្រីជាពានទទួលគ្រងរក្សា

បុរសជាប្រធាននៃគរយោ ស្រីដូចជាចេះបម្ពុលផុលជាប់នៅ ។

(១១) សព្ពូ នទី វង្កគតិ សព្ពេ កដ្ឋមយា វនា

សព្ពិត្ថិយោ ករេ បាបំ លភមានា និវាតកេ ។

ស៊ីនតាំងឲ្យមានខែទ្រទឹកវៀចវ៉ក្ត   ព្រសឹងដំហើយដោយឈើផង
ស្រីបានទទួលសស្លាត់ជាមួន   អាចកន្ទុងធ្វើបាបកូនទីស្លាត់ ។

គាថានេះឈ្មោះឥន្ទវជិរឆន្ទ

(១២) វិវាទសីលី ច ឧស្សុយ្យភាណី(១)
បសន្នគណ្ហី ពហុបាកកីណី
អត្តនភត្តី បរគេហវាសី
នារី ច តា បុត្តសតំ បិ បុមា ។

ស្រីឯណាមានប្រែក្រតីពោលវ៉ាច   មានប្រែមាត់ពោលនាំពាក្យប្រុស្រ
គ្រែកបិណាងឲ្យប្រែសគន់កក្ដា   កិរិយាស្វាំប្រែតាំប្ដី ។
ស៊ីបាយមុនប្ដីនៃកក្ដា   គេពយាគ្រាផ្ទះគេពុំផ្អក
ស្រីយ៉ាងនេះបុរសគ្រូលោកិយ   ពោះអោនកូនចរយក្ដិគប្បីលែង ។

(៤ខ) នារីផ្អូជាតិ បង្កវ៉ាច បង្កិនឲ្យវាច ប្រែការអំនួត ប្រែគួរអំណាច ប្រែកំរិតូជកាច ប្រែការនពង្ក ៗ ដាំស្វេះខ្លាយ បង់ខាត

១- បោរាណបោត្ថកេ, ឧស្សុយ្យ ភាណិនីតិ ចាហេ អាគតោ ។

មិនស្តាយ មិនស្តាប់បេបា ឃើញប្រុសក្រឡេក ដំរេកតណ្ហា · សំដែងមាយា មារយាទកំបុកល ។ បរិភោគចំណី បំពុលស្វាមី មិនទុកសំភាល់ រូបខ្មាយចុះក្រែស សំណោះទៅដល់ ផ្ទះគេថ្ងៃងកល ថ្ងៃងកិច្ចការកម្លាយ ។ ប្រុសប្រាជ្ញក្រែកក្រិះ បើបានស្រីនេះ ព្រះស្តែងកុំស្តាយ ក្រហល់ស្ដីនៅ យូរទៅក្រោយ នោះកូនយេជាយ គួរខ្ពស់ផាចិ · ។

គាថានេះឈ្មោះវង្សដ្ឋ ១២ ក្ខ ១ បាទ

(១៣) ភុត្តេសុ មុព្ភេសុ ជរំ វ រក្ខតិ
គុយ្ហេ ច ប៉ាតេ[១] ភគិនីវ អាហរិ
កម្មេសុ ភត្តេសុ ករី វ ទាសិនី
ភយេសុ មន្តី សយនេសុ ភាមិនី
រូបេសុ សិក្ខី កុបនេសុ ខមិនី

១ · បោរាណបោត្ថកេ : ‹ គុយ្ហេសុ ហាមេសូតិ ទិស្សតិ ។

សា ធារី សេដ្ឋិ វុឌ្ឍិ បណ្ឌិតា
កាយស្សភេទា(១) តិទិវេ ភរិយា សា ។

ស្រីឯណា សុចរិតចិត្តភក្តី ញាំងស្វាមីឲ្យត្រេកក្នុងកិច្ចការ
តាំងពីកាលបរិភោគនូវអាហារ ឬក្នុងការប្រដាប់សំពត់ប្រាណ ។
ស្រីយ៉ាងនេះលោកប្រៀបដូចជននី ព្រោះជាទីញាំងបុត្រឲ្យក្សេមក្សាន្ត
ស្រីឯណា មានខ្មាសក្នុងស្ថាន ការកំបាំងមិនបានបែកប្រែប្រាយ ។
ស្រីយ៉ាងនេះលោកប្រៀបដូចប្អូនស្រី ព្រោះប្ដីបាំងហេតុផងទាំងឡាយ
ស្រីឯណាគោរពការសម្លាយ ប្រតិបត្តិដូចនាយទៅហ្វាយពិត ។
ស្រីយ៉ាងនេះលោកប្រៀបដូចទាសី ព្រោះប្ដីតាត់ការដប្រចិត្ត
តាំងក្រោកការភ័យព្រួយឲ្យជិត ចូលសព្ភិតខាងក្រោនវិនស្វាមី ។
តាំងមានវត្តប្រតិបត្តិឲ្យដាប្រែក ក្នុងកាលត្រេកនិទ្រាជាប្រក្រតី
គាត់តែងកាយប្រកបការមេត្រី ទាំងអំណត់អត់ទន្តិត្របក្រោធបាន ។
អ្នកប្រាជ្ញផងពោលថាស្រីព្រួតនោះ ចុះក្នុងឈ្មោះប្រសើរក្រៃសុគាន

១- អដ្ឋ បរច្ឆេទ ១យ៉ែ ។

ស្រីពួកនោះលុះក្ស័យប្រល័យប្រាណ បានទៅកើតក្នុងស្ថានទេពត្រៃ
ត្រឹង្ស ។

គាថានេះឈ្មោះឥន្ទវជិរឆន្ទ ដែលក្នុង ចតុត្ថបាទ ជាឆន្ទផ្សេង

(១៤) សាមាមិគត្តី តនុមជ្ឈគត្តា
គម្ភីរនាភី យុវតី សុសីលី
ស្សុរំ សុកេសី សមបណ្ណិទត្តី
ហីនកុលេ ជាតិ បិ សា វិរោហេ ។

ស្រីក្រុំឯណាគប្បូបរាង សព្វសពាង្គល្មៀងដូចសុវណ្ណ
នេត្រថ្លាយធំដូចក្នុងផ្កាក្រម៉ឹត បត្តឹះរៀវស៊មស្នាកាងកងកជហង្ស ។
ម្ល្រស្រលចំខ្លួលសមគោ ហាងកេសាខ្មៅយង់ចុងង់ខ្វង់
ធ្មេញចន្លាត្រឹមល្អស្រលង់ គាក៏ចែង់ខ្វង់ផ្ដៅកបហារយាច ។
ស្រីមានលក្ខណៈល្អយ៉ាងនេះ ទាំងចំណោះបេះគារបម្រុងញាតិ
ទោះបីកើតក្នុងត្រកូលហីនជាតិ គួរសង្វាតអភិសេកឯកមហេសី ។

(១៥) សរទំ[១] ឧតុកាលាធំ ភរិយាធំ រូបវតី

១· លោកណាថោះគេ : សរទំ ឧតុកាលភគ្គិ ទីសបូតិ ។

ជេដ្ឋោ បធានោ[១] បុត្តានំ ទិសានំ ឧត្តរំ ទិសំ[២] ។

ខែកត្តិកជាប្រធានរដូវកាល រូបវិសាលជាប្រធានស្ត្រីភរិយា
បុត្រច្បងជាប្រធានបុត្រនានា ទិសឧត្តរជាប្រធានទិសទាំងពួង ។

(១៦) យា ឥច្ឆេ បុរិសំ នារី ជាតិជាតិបុនប្បុនំ
សាមិកំ អបចាយេយ្យ ឥន្ទំ វ បរិចារិកា ។

នារីឯណាប្រាថ្នាបុរសគាប់ ចង់ជាប់រឿយៗសព្វជាតិណា
គួរគោរពស្វាមីនៃអាត្មា ដូចអប្សរាបំរើព្រះកោសិយ ។

(១៧) យោ ឥច្ឆេ បុរិសំ ហោសោ ជាតិជាតិបុនប្បុនំ
បរទារំ វិវជ្ជេយ្យ ធោតបាទោ វ កទ្ទមំ ។

បុរសឯណាប្រាថ្នាជាប្រុសនោះ សព្វៗជាតិលុះគ្រាន់ទៀង
គួរវៀរប្រពន្ធគេឲ្យបាន ដូចជើងវៀរស្អាតពុកផុងផង ។

(ខែ) ចង់បានប្រាណជាប្រុសឲ្យតាំងទៀង វៀងៗកល់ជាតិប្រុសនេះហើយ

១· ពត្ថ ជេដ្ឋប្រធានំ បុត្តានម្ពិ ឯយតិ ។ ២ ពត្ថ ទិសានំ ឧត្តរំ ប្រធានម្ពិ បាឋោ អាគតោ។

គួរទៀប្រៀបពន្លកដទៃ   ទិសស្រយការបង់នីវប្រគេង ។

(១៨) អតិមហល្លកោ បោសោ អានេសិ តិម្ពរុត្ថនឹ

តស្សា ឥស្សា ន សុបតិ តំ បរាភវតោ មុខំ ។

បុរសចាស់បាននូវនាងក្រមុំ   ដោះពកឡើងកំប៉ុនចន្ទាប់

សឹងវិលតាមអំណាចនាងនោះជាប់   ការនោះគប់ជាហេតុអន្តរាន ។

(វិ១) ចាស់ទើកបាននូវនូវក្រមុំ   ដោះកំព្រកប៉ុនផ្លែទន្ទ្រាប់

សែនស្រឡាញ់ពេញចិត្តប្រព្រឹត្តជាប់   របស់អ្វីក៏ផ្តាប់ក៏ចាំងអស់ ។

ហើយទៀតកាលណាក៏ឲ្យក្រោម   ស្ងប់ព្យាយាមអន្ទ្រលចន្ទាប់ស្រស់

សុំពុំបានកំសូហិតតែរស   ការចាំងអស់ជាហេតុបកមុខ ។

ឥត្ថីកណ្ឌោ និដ្ឋិតោ

កណ្ឌនៃស្ត្រី ចប់បរិបូណ៌

ក្នុងកណ្ឌនេះមានគាថា ១៨ គាថា

រាជកណ្ឌទី ៦

(១) ឯកយាមំ សយេ រាជា ទ្វិយាមញ្ចេវ បណ្ឌិតោ
ឃរាវាសោ តិយាមោវ ចតុយាមោ តុ យាចកោ ។

ស្តេចផ្ទំអស់យាម១ជានិត្យ បណ្ឌិតដេកអស់យាមពីរជាក់
គ្រហស្ថដេកអស់យាម៣ភ្ញាក់ ពួកយាចកដេកលក់អស់យាម៤ ។

(២) ធនវា សុតិយោ រាជា នទី វេជ្ជោ តថា ឥមេ
បញ្ច យត្ថ ន វិជ្ជន្តិ ន តត្ថ ទិវសំ វសេ ។

អ្នកមានសម្បត្តិទី១អ្នកប្រាជ្ញ ទី២ស្តេចគ្រប់គ្រងទី៣ព្រែកស្ទឹង
ទី៤ពេទ្យវេទ្យជាទីពឹង ប្រាំនេះសូន្យលើដែនស្ថានណា ។
ស្ថាននោះមិនគួរនៅក្រប័យ ជាស្ថានចង្រៃឥតសុខា
កំណត់ថ្ងៃមួយៗវេលា កុំនៅចំយាគ្រាពេញផុត ។

(៣) យស្មិំ បទេសេ ន មានោ ន បេមំ ន ច ពន្ធវា
ន ច វិជ្ជាគមោ កោចិ តត្រ ទិវសំ ន វសេ[១] ។

១៖ អយំ គាថា តត្ថ លោកនយោត្តកេ ន ទិស្សតិ ។ អតិរេកេន បញ្ញា ភវិតព្វំ ។

ក្តីរាប់អានក្តីសំទុព្វាញ់ស្នេហា   ញាតិកាផៅពង្សវង្សត្រកូន
រកមានចំណេះចេះវេទមន្តក្រូន   ឯណាមួយនេះគ្មានគុណស្រុកណា ។
ស្រុកនោះឯងមិនគួរអាស្រ័យនៅ   ព្រោះនាំក្តីក្តៅក្តៅខ្លោចកា
គួរលះបោលចេញទៅរកស្រុកណា ដែលមានគុណាយ៉ាងថានេះគួរនៅ ។

(៤) អបុត្តកំ ឃរំ សុញ្ញំ រដ្ឋំ សុញ្ញំ អរាជិកំ
អសប្បុរិស្ស មុខំ សុញ្ញំ សព្វសុញ្ញំ ទលិទ្ទកំ ។

ផ្ទះឥតកូនសូន្យស្ងាត់   ដែនឥតក្សត្រសូន្យរកជា
មាត់ឥតសីលសូន្យវាចា   ទុគ៌តក្រសូន្យទាំងអស់ ។

(ខ) ផ្ទះឯណាឥតកូនផ្ទះនោះស្ងាត់ ដែនដែលឥតក្សត្រសូន្យរកជា
មាត់អ្នកឥតសីលសោស្រ្តសូន្យចរចា ទុគ៌តទ្រព្យសូន្យទាំងអស់ ។

(៥) ធនមិច្ឆេ វណិជ្ជេយ្យ វិជ្ជមិច្ឆេ ភជេ សុតំ
បុត្តមិច្ឆេ ឥណកតំ ភរិយមិច្ឆេ ឥច្ឆាគមេ ។

ប្រាថ្នាទ្រព្យគប្បីជួញសព្វនានា   ប្រាថ្នាវិជ្ជាគប្បីគប់បណ្ឌិតជាតិ
ប្រាថ្នាកូនគប់បេសាវក្សាតា   ប្រាថ្នាភរិយាគប្បីជាប់ចិត្តម្ចាស់ ។

(៦) ឆព្វោ យតំ អសព្វព្វោ សព្វព្វោ ប មហាបតិ

នដ្ឋា លជ្ជា គណិកាប កុលធីតា[1] បនិលជ្ជា ។

កាត់គតិ : សង្វេគសន្តោស   ករជាមានព្រោស សំនោសពោសា
សំផឹងទ្វាសប្រុស សន្តោសតៃយក មានកុលធីតា ឥតការគ្រូវាស ។
ជនបួនខេះមាន ឈ្មោះអន្តរាន ចុះហៅវិនាស នាក់ផ្សែលោកិយ. សិរី-
ទុកាស ពុំមានទុកាស បំរើនលោកិយ ។

(៣) បក្ខីនំ ពលមាកាសោ មច្ឆានមុទកំ ពលំ
ទុព្វលស្ស ពលំ រាជា កុមារានំ រោទនំ ពលំ ។

អាកាសជាកំឡាំងនៃបក្សា   គង្គាជាកំឡាំងត្រីខ្លៅត្រី
ករជាជាកំឡាំងនៃអ្នកក្រៀមក្រំ   ក្តីសោកយំជាកំឡាំងនៃកុមារ ។
(ខ) បក្សីសឹងរាងអាកាសស្ថាន ត្រីប៉ុន្មានសឹងរាងព្រះគង្គា
អ្នកទុព្វលសឹងរាងព្រះរាជា   តារកាតូចៗសឹងរាងយំ ។

បុរាណគតិថា.:

តាស់អាងស្លាប់ ពាលអាងប្រកាច់ កូនក្មេងអាងយំ ។

១ - បោរាណបោត្ថកេ : និលជ្ជា កុលធីតាតិ ទិស្សតិ ។

(៨) ឥមា ពាតវីសត្យាធិ សព្វភាគោ ទយក្ខតា

ឆាយកស្ស គុណា ឯតេ ពិប្បិតត្វា(១) សតំ គុណា ៗ

គុណភាព២ប្រមួយពីរពេកពាក់   ពីរគីគ្កាក់ហាកនិព្រោ
៣ គឺព្រោះគេឡើងដល់យម្ហា   ប្អូនគឺសុត្តាបេះពាត់បៃផ   ៗ
ព្រាំគឺតរុណភាពពាទន៍   ៦គឺគយគនះបើលទ្យៀស្តើរ
គុណាវាចាំ២បទនេះងណ៍   សើនតែពីពាទជល់លោកជានាយ   ៗ
នាយកសប្បុរេបត្តុរស្នេហា   ព្រាំពាំគុណភានេះទុកគុំនឹកាយ
ដើមជនចទ់ពាបរើនិទាំងឡាយ   ប៉ូលបកធ្វើកាយជីវិតផង   ៗ

(៩) យេកិ វិទត្ថ រាជាណោ សព្វេ សមណព្រាហ្មណា

សព្វេ សប្បុរិសា លោកេ ឯស ធម្មោ សនន្តនោ ៗ

បហាក្សត្រិយ៍កស់ព្រាស់តែប្អូន   សមណព្រាហ្មណ៍ផងពោលប្អូនស្រែច
សប្បុរសលោកសប្អូនពីកិសស្រែច   កម្មផលង៉ាច់ទុះជាធម៌បុរាណ   ៗ

១· [illegible]

(១០) អលសោ គិហី កាមភោគី សាធុ
អសញ្ញតោ បព្វជិតោ ន សាធុ
រាជា អនិសម្មការី ន សាធុ
បណ្ឌិតោ កោធនោ តម្បិ ន សាធុ ។

គ្រហស្ថបរិភោគកាមគុណ   ក៏ដែលស៊ិនហៅថាពុំប្រពៃ
បព្វជិតឥតសង្រួមក្នុងវិន័យ   មិនជាវិស័យក្នុងសាសនា ។
មហាក្សត្រតាត់ការធ្វើអ្វីៗ   មិនមានក្តីគិតមុនដោយបញ្ញា
ប្រាជ្ញបណ្ឌិតប្រព្រឹត្តក្រេវក្រោធ   ការនោះជាប្រពៃទៅពុំបាន ។

(១១) អាយាវយំ ជញ្ញា រាជា សយំ ជញ្ញា កតាកតំ
និគ្គហេ និគ្គហារហំ បគ្គហេ បគ្គហារហំ ។

មហាក្សត្រត្រូវជ្រាបព្រះរាជទ្រព្យ   វិនាសទៅឬត្រឡប់ចំរើនវិញ
ទាំងមានការឥតការហើយណាមិញ   គួរបំពេញឬបន្ទយដោយកិច្ចណា ។
អ្នកឯណាធ្វើខុសប្រោសធ្វើទោស   កុំសន្តោសយល់មុខសេវកា
អ្នកឯណាធ្វើត្រូវប្រោសមេត្តា   ជំកល់លើកសក្តាតាមក្តីគាប់ ។

(១២) បណ្ឌិតោ ភត្តំ[១] ន សេវេយ្យ កុដ្ឋិនា វិហុតាសនំ
សាមិកំ សត្រូភាគេន បរលោកំ អមោហរា ។

ចូលជិតព្រះអាទិត្យដោយខាងខ្នង ចូលជិតភ្លើងអគ្គីដោយខាងពោះ
ចូលជិតម្ចាស់ដោយគោរពភាគបន្ទោះ ចូលជិតគ្រោះបរលោកដោយឥតមោហ៍ ។

បុរាណគាថា :

កាំងភ្លើងឲ្យកាំងពីខាងផ្ទៃ កាំងថ្ងៃឲ្យកាំងពីខាងខ្នង ។

បើប្រែឲ្យគាត់បទថា បណ្ឌិតោ ភត្តំ; ក្នុងបាលីខ្វះថា បណ្ឌិតោ សូរិយំ សេវេ ឯកបិដ្ឋិតោ; ក្នុងតតិយបាទថា សាមិកំ សភាវេន ក្នុងចតុត្ថបាទថា បរលោកំ អមោហាយ "ជាគុំហទហយា" ។

(១៣) ទុដ្ឋភរិយាហិ សំវាសោ ទោសោ បិត្តទោសកោ
សសប្បេ ច ឃរេ វាសោ មច្ចុ ឯវ ន សំសយោ ។

១- ពោភណពោត្ថកេះ បណ្ឌិតោ វត្តុ និសេវេយ្យាតិ ទិស្សតិ ។

(១៧) អក្កោធេន ជិនេ កោធំ អសាធុំ សាធុនា ជិនេ
កទរិយញ្ច ទានេន សច្ចេនាលិកវាទិនំ ។

ឈ្នះអ្នកក្រោធដោយចិត្តមិនក្រោធតប ឈ្នះអសប្បុរសប្រកបដោយសប្បុរស ឈ្នះកំណាញ់ដោយឲ្យទ្រព្យរបស់ ឈ្នះបុរសទ្បេះទ្បាះដោយពាក្យសត្យ ។

(១៨) អទន្តំ មទនំ ទានំ.. ទានំ សព្វត្ថ សាធកំ
ទានេន បិយវាចាយ ឧន្នមន្តិ នមន្តិ ច ។

ទានជាទីញ៉ាំងជនដ៏មិនទន្ត ឲ្យលះបង់ពុតត្បុះកំណាចក្រាណ ទានកេបនាំប្រយោជន៍ទាំងពួងបាន បន្ទោនប្រាណពាក្យពិរោះក្រោះទាននាំ ។

(១៩) ទានំ សិនេហភេសជ្ជំ; មច្ឆេរំ ទោសនោសថំ
ទានំ យសស្ស ភេសជ្ជំ មច្ឆេរំ កប្បនោសថំ ។

ទានជាថ្នាំនាំកើតក្តីស្នេហា   កំណាញ់ជាគុលថនៃទោសទុក្ខ
ទានជាថ្នាំយសសក្តិចំរើនសុខ   កំណាញ់ទុកជាថ្នាំនាំកំព្រា ។

(២០) ពហូនំ អប្បសារានំ សាមគ្គិយា ជយាជយេ
តិណេន យោត្តំ វត្តេ តេន នាគោ បិ ពន្ធតិ ។

ជនប្រុសពាលគុណកម្មតាច្រើន   តែងចំរើនដោយក្តីសាមគ្គី
អាចផ្ចាញ់បានទូវពួកនៃពារី   ដោយឫទ្ធិសាមគ្គីដ៏ហោហាន ។
ខ្សែព្រួតគឺបុគ្គលវេញដោយស្មៅ   នាំយកទៅចងដំរីបាន
រូបតូចពិតតែចិត្តស្មើគ្រប់ស្មើប្រាណ   គង់ផ្ចាញ់បានរូបធំលើសអើយ ។

(២១) សហាយោ អសមត្ថោបិ[១] តេជសា កិំ ករិស្សតិ
និវាតេ បតិតោ អគ្គិ   សយមេវូបសម្មតិ ។

ស្តេចមានពលច្រើនជាអំណាច   តែពុំអាចទីផ្ចាល់ផ្ចាញ់សត្រូវ
ទីទីធ្វើអ្វីដោយគេជះកំដៅ   ដូចភ្លើងធ្លាក់ក្នុងរណ្តៅរលត់ឯង ។

---

១ បោរាណពោត្ថកេ បិ សទ្ទោ នត្ថិ ។

(២២) ន រញ្ញោ សមកំ ភុញ្ជេ កាមភោគំ កុទាចនំ
អាកប្បំ សរកុត្តិំ វា មាលាគន្ធវិលេបនំ
វត្ថំ សព្វមលង្ការំ ន រញ្ញោ សទិសំ ករេ ។

អ្នកសេវកាមាត្យប្រុលផ្គាប់បុណ្យ កុំបរិភោគកាមគុណស្មើក្សត្រា
កុំតប្រៀធ្វើអាកប្បកិរិយា ពោលកំចាត់តែងកោងមិនកោតក្រែង ។
កុំលាបគ្រឿងសុគន្ធពាក់មាលា ស្លៀកក្បូសាអគ្គាឲ្យលើសលែង
កុំសំអាងយ៉ាងយសព្រះតម្លង [illegible] អញ្ជើញតែងឲ្យសមសភាពខ្លួន ។

(២៣) ន មេ រាជា សខា ហោតិ ន រាជា ហោតិ មេថុនោ
ឯសោ សាមិកោ មយ្ហន្តិ ចិត្តេ និដ្ឋំ សុដ្ឋបេយ្យ ។

រាជអាមាត្យគួរគិតក្នុងចិត្តថា៖ ថាព្រះរាជានេះមិនមែនជាមិត្រស្និទ្ធ
មិនមែនជាញាតិសាច់សាលោហិត ព្រះអង្គពិតជាម្ចាស់នៃអាត្មា ។

---

(២៤) នាតិទូរេ ភជេ រញ្ញោ នច្ចាសន្នេ បវាតកេ
ឧជុកេ នាតិនិន្នេ ច ន ភជេ ឧច្ចមាសនេ

ឆ ទោសេ វជ្ជេ សេវកោ អត្ថិ វ សំយតោ តិជ្ជេ ។

សេវកាមាត្យចូលគាល់មហាក្សត្រក្សត្រា គួរវៀរទោស៦ស្ថានប្រយ័ត្នកិរិយា

១ កុំគាល់ឆ្ងាយពេកប៉ាន់ទេត្រា   ២ កុំគាល់ជិតខាំនាំងក.សទ ។

៣ កុំគាល់លើខ្យល់ពាល់ព្រះអង្គ   ៤ កុំគាល់ខ្ពោះត្រង់ព្រះភក្ត្រម្ចាស់ ។

៥ កុំគាល់លើទួលឬទាបណាស់   ៦ កុំខ្ពស់អាសន៍លើម្ចាស់គង់ ។

កាលចូលគាល់សន្ធឹមកាយតាមសក្តិ ហេតុយក្ខាក់ជាក់ខ្លួនឲ្យសមម្រង់

ដូចអ្នកចូលជិតភ្លើងកុំភ្លេស្ព   តែភ្លេចកាយភ្លើងឆេះលោកប្រាណ ។

(២៥) គុណោ សព្វញ្ញុតល្បេបិ ឆ សោភតិ អនិស្សយោ[១]

អនគ្ឃម្បិ មណិកំ   ហេមំ និស្សាយ សោភតេ ។

អ្នកមានគុណវិជ្ជាខេះលើសលប់   បញ្ញាស្មើមកពសព្វញ្ញុតញ្ញាណ

តែគ្មានលោកជាធំធំរកប់កាន   លើកដំកល់កន្លែងស្ថានពុំបានល្អ ។

ដែរមណីយ៉ាងថ្លៃថ្លាគាត់ពុំបាន   កស្រស់យ៉ាងមាសជាស្ថានជាផ្ទះនៅ

ទើបមណីរុងរឿងរៀងលើរ   ប្រើផ្តតមាសទីន្ទែល្អម្តេចខ្ញុំ? ។

១· លោកណលោកេ· ឥតោ បរ មិលក្ខេ អត្ថិ ។

រាជកណ្ឌោ និដ្ឋិតោ

សំដែងមកក្នុងកណ្ឌនៃស្តេចក៏ចប់បរិបូណ៌

ក្នុងកណ្ឌនេះមានគាថា ៤៥ គាថា

បកិណ្ណកកណ្ឌទី ៧

(១) ឥត្ថិមិស្សេ កុតោ សីលំ មំសភក្ខោ កុតោ ទយំ
សុរាបានោ កុតោ សច្ចំ មហាលោភោ កុតោ លជ្ជ
មហាគន្ថោ កុតោ សិប្បំ មហាកោធោ កុតោ ធនំ ។

ភិក្ខុសង៍ប្រឡូកដោយស្រីកា   សីលសិក្ខាមានពីណាបរិសុទ្ធ
អ្នកស៊ីសាច់មានពីណាចិត្តលំអុត ប្រមឹកស្រាមានពីណាពោលពាក្យសត្យ ។
មហាលោភមានពីណាក្តីខ្មាសអៀន   អ្នកខ្ជិលរៀនមានពីណាសិល្ប
សាស្ត្រស្ទាត់
មហាក្រោធមានពីណាទ្រព្យសម្បត្តិ ឥតប្រតិបត្តិមានពីណាបញ្ញាបុណ្យ ។

ច្បាប់ក្រមហៈ

បញ្ញាបុណ្យផង   កើតដោយប្រតិបត្តិ ។

~~(២) សុភយោគោ វិកាលោ ច សមជ្ជបរណង្គតោ~~
ទិដ្ឋរតោ[១] បាបមិត្តោ ភោគានំ អលស្សំ មុខំ ។

១· អញ្ញត្ថលោកតោៈ ទិដ្ឋរតោ៖ ពោះក្បៀត ទិស្សតី ។

ហេតុវិនាសសម្បត្តិ ៦ យ៉ាង ។ មួយបានខាងប្រមឹកផឹកសុរា
ពីរគឺដើរត្រាច់លេងខុសវេលា បីគឺយាត្រាមើលរាំរបាំភ្លេង ។
បួនគឺលេងល្បែងភ្នាល់ពេញពិត ប្រាំគឺគប់បាបមិត្រមិត្តអ្នកលេង
៦ គឺកំជិលមិនចាត់ចែង ពួកនេះឯងប្រយោជន៍អន្តរធាន ។

(៣) ជីវត្តា បំ មតា បញ្ច ព្យាសនេ បរិកិត្តិតា[1]
ទុក្ខិតោ ព្យាធិតោ មូឡ្ហោ ឥណវានិត្យាសេវកោ ។

មនុស្សរស់ឈ្មោះស្លាប់មានប្រាំហេតុ មួយគឺពេទ្យបំរាបខ្មោចបិសាច
២ គឺកើតព្យាធិពេកកំណាច បៀតបៀនកាយមិនអាចឲ្យក្សាន្តចិត្ត ។
៣ គឺអ្នកមូឡ្ហកំជិលជាក់ ៤ គឺអ្នកជំពាក់បំណុលពិត
៥ គឺរាជអាមាត្យគាល់នៅទិត្យ មានជីវិតប្រាំនេះប្រាជ្ញថាស្លាប់ ។

(៤) អនាគតំ ភយំ ទិស្វា ទូរតោ បរិវជ្ជយេ
អាគតញ្ច[2] ភយំ ទិស្វា អភីតោ ហោតិ បណ្ឌិតោ ។

១- ព្រាហ្មណបោត្ថកេះ បរិកិត្តិតាតិ ទិស្សតិ ។ ២- តត្ថ ប សត្ថា ឥតិ ។

អ្នកប្រាជ្ញឃើញភ័យពុំទាន់ដល់ យោបល់គិតវៀរពីចម្ងាយ
លុះកាលឃើញភ័យមកដល់កាយ មុខនៅប៉ប្រាយឥតគិតភ័យ ។

(៥) ឆិទ្ទាលុកោ បមាទោ ច សុខិតោ រោគភៈលស្យោ
តិប្បន្តោ កម្មារាមោ ច សត្តេ តេ សត្តវជ្ជិតា ។

មនុស្សវៀរផែ្ម៉ា ៧ នាក់ មួយគឺអ្នកលោភដេកត្រេកទិវា
ពីរគឺអ្នកប្រមាទសព្វវេលា បីគឺអ្នកសុខាភ្លេស្មារតិ ។
បួនគឺអ្នកមានរោគជាមន្ទិល ប្រាំគឺអ្នកកំជិលជួរប្រើយ
៦ គឺប្រាថ្នាការលោកិយ ៧ គឺមានក្តីត្រេកក្នុងការ ។

(៦) ទុគ្គតំ គច្ឆ ហេ លាភ លាភោ លាភេន បូរតិ
បិលេវិសត្ត្រំ បច្ចន្ន អាបោ អាបេន បូរតិ ឆត្តិទំ កម្មប្រជានំ ។

កាកគតិ: ម្នាលទៅលាភា ចូរប្រាម្នា ទៅកាន់ទុគត លាភតែពេញកប់
ដោយហេតុប្រាកដ មិនមានកំណត់ កំណើតលាភា ។

បពិត្របងប្អូន ស្តេចជាទៀន ក្អាក់ក៏ររក្យ អញ្ចើញបញ្ជូរ បង្អួរ-

ក្អែក ធ្លាក់ចុះក្នុងនា ទីទួលបព្វស្ថាន ។
ទីពេញដោយទឹក ជន់ជោរពន្លឹក ទៅតាមលំអាន បទនេះបួលចិត្ត
ប្រព្រឹត្តទៅបាន ជាកម្មប្រធាន ពុំមានឡើយហោង ។

សុភាសិតបិៈ

ទឹកធ្លាក់ទៅទាប លាភធ្លាក់ទៅសិរី ខ្ទួលហៅម្តេចក្តី ទឹកទៅពុំបាន ។

(៧) នហិ កោចិ កតេ កិច្ចេ កត្តារំ សមុបេក្ខតេ
តស្មា សព្វានិ កិច្ចានិ សាវសេសេន ការយេ ។

នាកាលកិច្ចការគេទូនធ្វើហើយ គ្មាននរណាមួយឡើយមើលនរណា
ហេតុនោះឯងកិច្ចការសព្វអំពើ ពោះជាធ្វើការនោះដោយសល់នៅ ។

(៨) តុលំ សល្លហុកំ លោកេ តតោ បិប្បលជាតកោ
តតោ វុឌ្ឍមនោ ភិទោ បមាទោ ពុទ្ធសាសនេ ។

ប៉ុយគរសំឡីជាជាតិស្រាល មនុស្សពាលក្អៀកក្អាស្រាលលើសទៅក្រៃ
មនុស្សបង់ឥតខ្លាសប៉ុន្មាន ស្រាលលើសជាងទៅក្រៃនានា ។
មនុស្សប្រមាទប្រមាថនៅសព្វកាល លោកថាត់ហៅស្រាលក្នុងសាសនា

ប្រហាចមាននៅលើអ្នកណា　　អ្នកនោះបុះត្រាមចុកជ ។

(៩) បាសាណឆត្តំ គរុកំ តតោ ទេវាទាបិក្ខនំ
តតោ វិឡ្យន់មោវិទោ តតោ ពុទ្ធស្ស វិបនំ ។

ឆត្រថ្មថាថាជាតិធ្ងន់　　បិក្ខុទេពអត់ធន់ធ្ងន់មហិមា
អ្នកតាមតពចចាស់ព្រឹក្សា　　ហៅធ្ងន់មួយសារលើសលែងក្រៃ ។
ព្រះបន្ទូលព្រះពុទ្ធវិសេសលន់　　ធ្ងន់ក្រៃលែងធ្ងន់ជុតនិស្ស័យ
ព្រោះជាកំពូលលើគពៃត្រ　　រកអ្វីមកថ្លឹងផ្ទឹមពុំបាន ។

(១០) កាយស្ស ទក្ខិណោ ហត្ថា ទាសោ ឯត្ថ កនិដ្ឋកា
កណ្ណាតាសាន់មក្ខនំ វាមហត្ថោ បាទទាសោ ។

ដៃស្តាំជាខ្ញុំកាយ　　ព្រោះខ្វល់ខ្វាយរវះខ្វារខ្វាំ
កូនដៃនៃដៃស្តាំ　　ខ្ញុំត្រចៀកច្រមុះភ្នែក ។
ដៃឆ្វេងជាខ្ញុំជើង　　តាមចំរើនជើងរលក
ប្រើលាងសំពួចនៀក　　វេណីវែកតាំទុកហោង ។

(១១) គោណា ហិ សត្តគិហានំ បោសិតា ភោគទាយកា

តស្មា ហិ មាតាបិតារោ មានយេ សក្ករេយ្យ ច ។

គោរពាំងឡាយគឺជនត្រូវគេក្រាប   អាចឲ្យនូវគោរពប្រយោជន៍ផង
ដល់ត្រូវហស្ដម្ចាស់គោអ្នកគ្រប់ត្រង   ហេតុនោះហោងគួរគប់ការគោរពៗ
មើលថែទាំចិញ្ចឹមដោយទឹកស្មោ   កុំប្រែក្លាដោយចិត្តឥតមេត្តា
ប្រតិបត្តិដូចមាតានិងបិតា   ទើបចំរើនសោភាបរិបូណ៌ហោង ៗ

(១២)បជេ កុលអត្តំ ឯកំ បជេ កុលំ គាមអត្តំ
គាមជនបទអត្តំ អត្តត្តំ បឋវីំ បជេ ។

គួរលះមនុស្សម្នាក់ពេលកុំបូល   បើប្រយោជន៍ត្រកូលជួយទំនុក
គួរលះត្រកូលតាំងជាមុខ   បើប្រយោជន៍ដល់ស្រុកជាប្រធានៗ
គួរលះស្រុកទេសតាមកំណត់   បើប្រយោជន៍ជនបទប្រាកដបាន
គួរលះប្រឹថពីទីភូមិស្ថាន   បើប្រយោជន៍ដល់ប្រាណរក្សាឯងៗ

(១៣)ទេសំ ឱស្សជ្ជ គច្ឆន្តិ សីហោ សប្បុរិសោ គជោ
តត្ថេវ និធនំ យន្តិ កាកោ កាបុរិសោ មិគោ ។

រាជសីហដំរីសប្បុរសផង   ប្រទេសនៅហ្មងនាំអត្តពាយ

សឹងលះបោលទីនោះទៅមិនស្តាយ ស្វែងរកទីសប្បាយចំរើនប្រាណ ។

(១៤)ចរត្យេកេន បាទេន តិដ្ឋត្យេកេន បណ្ឌិតោ
អនីសម្ម បរំ ឋានំ ន បុព្វមាលយំ ជហា ។

បណ្ឌិតចរទៅដោយជើងម្ខាង សំអាងឈរដោយជើង១ទៀត
មិនបានត្រិះរិះនូវទីថ្មី មិនគប្បីលះបោលលំនៅចាស់ ។
(រឺ) បណ្ឌិតត្រូវចរទៅដោយចិត្ត តាំងពិនិត្យបែរមើលនូវទីថ្មី
ប្រៀបដូចឈានជើងម្ខាងទៅថ្មី កាលឈរក្តីដោយចិត្តកំពាត់ចង់ ។
លះបោលទីស្ថានចាស់មិនអាចខ្វាង ប្រៀបដូចឈរជើងម្ខាងរាំងអង្គ
មិនពិចារណាទីថ្មីរំពៃក្រន់ មិនលះបង់ទីស្ថានបុរាណចាស់ ។

(១៥)ធនធញ្ញ បយោគេសុ តថា វិជ្ជាគមេសុ ច[1]
ទូតេសុ អបចារេសុ ចជ លជ្ជា តទា ភវេ ។

ក្នុងលោកិយប្រុសស្រីលះក្តីខ្មាស មានក្នុងកាលឱកាសប្រព្រឹត្តនៅ ៤
ក្នុងកាលលក់ទិញផ្ទូរទ្រព្យឬស្រូវ ឬក្នុងកាលដែលត្រូវរៀនវិជ្ជា ។

១- បោរាណបោត្ថកេ វិជ្ជាគមេសុតាតិ ទិស្សតិ ។

បុគ្គលិកាជាទូតនាំសារគេ បុគ្គលិកាប្រែកប្រែសកាមា
ទីងសេពមេថុនការលោកា ទាសយ៉ាងណាក៏កាត់អៀនអនអើយ ៗ

(១៦)បព្វេ បព្វេ កមេនុច្ឆុ វិសេសរសោ(១) អគ្គតោ
តថា សុមេត្តកោ សាធុ វិបរិតតោ ច ទុជ្ជនោ ។

ជាតិអំពៅរសផ្អែមវិសេសខ្លាំង ក្នុង១ថ្នាំងកង់ៗដោយលំដាប់
តាំងពីចុងដល់គល់រសជាតិជាប់ លោកិយជាប់តាមចិត្តចង់កោក្កា ៗ
សប្បុរសជាតិជាមិត្រប្រពៃ មានឧបមេយ្យដូចអំពៅផ្អែមពិសា
ជាតិជនទ្រុស្តមិត្រមានឧបមា ដូចអំពៅត្រូវផ្កាវិបរិតរស ៗ

(១៧)កសកោ វាណិជោ មច្ចោ សមណោ សុតសីលវា
តេសុ វិបុលជាតេសុ រដ្ឋម្បិ វិបុលំ សិយា ។

កាកគតិៈ បុគ្គលអ្នកស្រែ ជំនួញប្រែ អាមាត្យមន្ត្រី
សមណព្រាហ្មណ៍ព្រឹទ្ធ បណ្ឌិតគតី មានសូត្រសីលក្តី កើតវិបុលា ៗ
ជនទាំងឡាយនោះ បើមានចំពោះនៅក្នុងដែនណា ដែននោះរុងរឿង

១· គគ្គ វិសេសរសអគ្គតោតិ ទាយតិ ។

ចុំថ្ងៃមហិមា ប្រកបសុខសា ចាយបរិបូណ៌ហោង ។

(១៨) អសជ្ឈាយមលា មន្តា អនុដ្ឋានមលា ឃរា
មលំ វណ្ណស្ស កោសជ្ជំ បមាទោ រក្ខតោ មលំ ។

គាកគតិ: សព្វមន្តទាំងឡាយ ពុំបានស្វាធ្យាយ ជាមន្ទិលណា គ្រឹហាទីស្ថាន ពុំបានចុះស្រាហ៍ ប្រែទៀងកាលណា ជាមន្ទិលនៅ ។ សេចក្តីកំជិល កើតជាមន្ទិល ដល់ពណ៌ហ្មងសៅ សេចក្តីប្រមាទ គឺជាតិសៅថៅ ជាមន្ទិលនៅ នៃអ្នករក្សា ។

(១៩) ហីនានំ គប្បតេ វុត្តិ វីរានំ វ សន្តុកតិ
វិទត្តិ ប ហិតា ជតា បុត្តកម្មប្រជាតតិ
ន វិទត្តិ បេវ ធីរា វាយមិស្សុ សព្វេ កម្មេ
ន បេវ សិជ្ឈតិ តំ កម្មំ អផលំ ឯវ កឹ ទោសោ ។

សម្បត្តិហីនជនព្យាយាមហោច, មិនបានជាប្រយោជន៍យូរអង្វែង ឲ្យបានទៅជារបស់ឯង ហីនជនទឹងថ្ងៃពោលប្ចេះណា ។

បុត្តកម្មប្រពានមាន់ពីព្រៃ លាភអើយចូរឯងវិលមកក៏
ពោះហៅយ៉ាងនេះមួយពាន់គ្រា លាភាមិនវិលមកកាន់ខ្លួន ។
អ្នកប្រាជ្ញមិនពោលកម្មាសនា តាំងតែឧស្សាហ៍ព្យាយាមមួន
ថាបើកម្មនោះមិនស្រេចជួន ឥតផលទោសខ្លួននឹងមានអ្វី ។

អធិប្បាយថា៖ មនុស្សសាបសូន្យព្យាយាម ទ្រព្យសម្បត្តិដែលមាននោះក៏ឆ្ងាក់ទៅជារបស់អ្នកព្យាយាម ពោះពោលថា ‘បុត្តកម្មប្រ-ពានដូច្នេះក៏ពុំបានលាភនោះមកវិញឡើយ, ។

ជាតិអ្នកប្រាជ្ញតាំងឡាយ, លោកតាំងព្យាយាមជាមុខ, មិនពោលទន្ទេញរកការតាំងពួងឡើយ បើការនោះពុំសម្រេចក្តី ឥតផលក្តី សេចក្តីព្យាយាមនោះនឹងបានទោសទុក្ខអ្វីទេ (គឺជាគ្មានទោសឡើយ) ។

បកិណ្ណកគណា និដ្ឋិតា បកិណ្ណកកណ្ឌចប់ហោង

ក្នុងកណ្ឌនេះ មានគាថា ១៩ គាថា

លោកនីតិ បករណំ និដ្ឋិតំ

គម្ពីរលោកនីតិ ចប់តែប៉ុណ្ណេះ

ការផ្សាយសៀវភៅ នេះជា eBook បាន បង្កើតឡើងដោយ

មូលនិធិខ្មែរសម្រាប់ការសិក្សា និង ក្សុរុណាខ្មែរ

ដើម្បីបម្រើប្រយោជន៍ជាសាធារណៈ ដោយមិនគិតកម្រៃ

ស្កេន ជា eBook ដោយ **ម៉ាន ផាន្នី**

តុលា ឆ្នាំ ២០១៥

គាំទ្រដោយ កូនប្រុស ស្រី

លោក ស៊ី ដារា និងលោកស្រី សុន ដាវី ព្រមទាំងលោកស្រី បុប្ផា ដឺឡូប៉ែស

ដើម្បី ឧទិសកុសល ដល់វិញ្ញាណក្ខន្ធ

លោកឪពុក សង្ខារ ដឺ ឡូប៉ិស និងលោកម្តាយ ឱន សៅខុន

សូមអរគុណ

ខ្ញៅ យុនសំរ៉ង

ប្រធាន

មូលនិធិខ្មែរសម្រាប់ការសិក្សា

www.elibraryofcambodia.org

មានលក់ ដុំ និង លក់រាយ

សៀវភៅធម៌គ្រប់ប្រភេទនៅ "បណ្ណាគារត្រៃរតន៍"

136 Eo វិថីខេមរភូមិន្ទ

ទូរស័ព្ទលេខៈ ០១២ ៧០៦ ៥៨១

០៩៧ ៩០៥ ០០ ៥៥

សូមនិមន្ត និង អញ្ជើញដោយមេត្រីភាព ។